

6. Uluslararası
Türkiye Mozaik
Korpusu
Mudanya Sempozyumu

6th International
Turkey Mosaic
Corpus Symposium
Mudanya

İnanç ve Kültün Mozaik Sanatına
Yansıması:

Sanat, Koruma, Modern Yaklaşımlar

Reflections of Faith and Cult to
Mosaic Art: The Art, Conservation,
and Modern Approaches

12-15 Mayıs / May 2022 - Uğur Mumcu Kültür Merkezi - Mudanya
/Bursa-Türkiye/Turkey

6. Uluslararası
Türkiye Mozaik Korpusu
Mudanya Sempozyumu

6th International
Turkey Mosaic Corpus
Symposium Mudanya

İnanç ve Kültürün Mozaik Sanatına
Yansıması:

Sanat, Koruma, Modern Yaklaşımlar

Reflections of Faith and Cult to
Mosaic Art: The Art, Conservation,
and Modern Approaches

12-15 Mayıs / May 2022 - Uğur Mumcu Kültür Merkezi - Mudanya
Bursa-Türkiye / Turkey

SEMPOZYUM PROGRAMI & ÖZETLER

SYMPOSIUM PROGRAM & ABSTRACTS

BURSA-2022

BİLİMSEL KOMİTE / SCIENTIFIC COMITTE

Prof. Dr. Anne-Marie GUIMIER-SORBETS / Université Paris-Nanterre - Fransa

Prof. Dr. David PARRISH / Purdue University – A.B.D.

Prof. Michel E. FUCHS / IASA - UNIL - İsviçre

Dr. Patricia WITTS / ASPROM - Birleşik Krallık

Prof. Dr. Luz Neira Jiménez / Universidad Carlos III de Madrid - İspanya

Prof. Dr. Asnu Bilban YALÇIN / İstanbul Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL / Harran Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Birol CAN / Uşak Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN / Bursa Uludağ Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Derya ŞAHİN / Bursa Uludağ Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi – Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Murat CURA / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi – Türkiye

Dr. Thomas ROBY / Getty Conservation Institute – A.B.D.

Ermanno CARBONARA / EC2 Art Conservation – A.B.D.

Lilian BROCA - Kanada

Prof. Dr. Gazanfer BAYRAM / Macedonian Arts Academy – MANU- Makedonya

Paolo RACAGNI /Atelier Paolo Racagni – İtalya

AKADEMİK SEKRETERYA / ACADEMIC SECRATARIAT

Arş. Gör. Dr. A. Ali ALTIN

Arş. Gör. Serap ALA ÇELİK

Arş. Gör. Nur Deniz ÜNSAL

Arş. Gör. Gonca GÜLSEFA

Arş. Gör. Buğra KURU

Arş. Gör. Hazal ÇITAKOĞLU

SEMPOZYUM PROGRAMI / SYMPOSIUM PROGRAM

12 Mayıs 2022 / 12 May 2022

09:00-10:15 Kayıt /Register

10:15-11:00 Açılış Konuşmaları / Opening Speeches

11:00-11:45 Açılış Oturumu / Opening Session

Mounir Bouchenaki – “A Discovery of Mosaic Panel on a Paleochristian Tomb in the Archaeological Site of Tipasa”/ “Tipasa Arkeolojik Sit Alanında Paleohristiyan Mezarı Üzerindeki Bir Mozaik Panelin Keşfi”

Mustafa Şahin – “Myrleia / Apameia Mozaikleri” / “Mosaics from Myrleia / Apameia”

12:00-13:00 Öğle Molası / Lunch Break

13:00-14:15 - Oturum 1 / Session 1

Moderatör / Moderator: Ahmet Yaraş

13:00-13:15 Ali Kazım Öz, Aygün Ekin Meriç, Ahmet Türkmenoğlu, Nihal Kardoruk – “İznik Hisardere Bazilikası Mozaikleri” / “Mosaics of the Basilica in Hisardere, İznik”

13:15-13:30 Batuhan Sazak, Şengül Aydıngün – “Konstantinopolis’ten Yeni Bir Mozaikli Yapı” / “A New Mosaic Building from Constantinopolis”

13:30-13:45 Sırrı Çölmekçi, Emrah Kahraman, Emir Son - “Zeytinburnu Mozaikleri” / “The Mosaics of Zeytinburnu”

13:45-14:00 Murat Cura – “Ayasofya Kubbe Mozaikleri Onarımları Çalışmalarındaki Enjeksiyon Harçları Üzerine Bir Tespit” / “A Determination on Injection Mortars in the Studies on the Repairs of the Dome Mosaics of Hagia Sophia”

14:00-14:15 Tartışma / Discussion

14:15-14:30 Kahve Molası / Coffee Break

14:30-16:00 - Oturum 2 / Session 2

Moderatör / Moderator: Şengül Aydıngün

14:30-14:45 Ahmet Yaraş – “Allianoi Kaplıca Mozaikleri” / “Mosaics of Allianoi Thermal Bath”

14:45-15:00 Bahadır Duman – “Roma ve Erken Bizans Dönemleri’nde Tripolis (Lydia) Mozaikleri” / “Mosaics of Lydian Tripolis in the Roman and Early Byzantine Periods”

15:00-15:15 Seçkin Evcim – “Olympos 3 Nolu Kilise’den Bazı Bulgularla Az Bilinen Bir Uygulama: Ahşap Kat Zemini Üzerine Mozaik Döşeme” / “Some Findings from the Olympos Church No. 3 on a Little-Known Practice: Making Mosaic on Wooden Upper Floors”

15:15-15:30 Şehrigül Yeşil – “Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi Mozaikleri” / “Rhodiapolis Episcopal Church Mosaic Pavements”

15:30-15:45 Emine Tok, Sinan Mimaroglu - "Yeni Verilerle Selçuk, Ayasuluk Aziz Ioannes Bazilikası Mozaikleri" / Selçuk, Ayasuluk St. John Basilica Mosaics with New Data

15:45-16:00 Tartışma / Discussion

16:00-16:15 Kahve Molası / Coffee Break

16:15-17:30 - Oturum 3 / Session 3

Moderatör / Moderator: Bahadır Duman

16:15-16:30 S. Sezin Sezer – “Claudiopolis Örneği Işığında Bir Kedigil’e Binmiş Dionysos Mozaiklerine Genel Bir Bakış” / “An Overview of Dionysos-on-a-Feline Mosaics in the light of the Claudopolis Example”

16:30-16:45 Ercan Verim, Ersin Çelikbaş – “Hadrianoupolis Kiliseleri Zemin Mozaiklerindeki Haç Motifleri” / “Cross Motifs on Floor Mosaics of Churches in Hadrianopolis”

16:45-17:00 Gülgün Köroğlu – “Balatlar Kilisesi Kazılarında Gün Işığına Çıkarılan Erken Bizans Dönemi Adak Mozaikleri” / “Early Byzantine Votive Mosaics Unearthed in Balatlar Church Excavations”

17:00-17:15 Ozan Hetto – “Sinop Balatlar Kilisesi Örnekleri Işığında Erken Bizans Dönemi Mozaiklerindeki Kuş Figürlerinin İkonografisi” / “Iconography of Bird Figures in Early Byzantine Periods Mosaics in the light of the Sinop Balatlar Church”

17:15-17:30 Halil İbrahim Dural - "Gordion Müzesinde Sergilenmekte Olan Çakıлтаşı Mozaiklerin Yeni Taşıyıcıya Aktarılmasında Facing ve Zarf Uygulaması"

17:30-17:45 Tartışma / Discussion

13 Mayıs 2022 / 13 May 2022

09:00-10:15 - Oturum 4 / Session 4

Moderatör / Moderator: Gülgün Köroğlu

09:00-09:15 Müslüm Demir, Muharrem Oral, Simon Brelaud, Jimmy Daccache, Flavia Ruani – “A New Family Portrait Mosaic with Inscriptions from the Kale Eteği Necropolis in Edessa” / “Edessa Kale Eteği Nekropolü'nden Yazıtlı Yeni Bir Aile Mozağı”

09:15-09:30 Seçil Çokoğullu – “Edessa Mozaiklerindeki Paganist Tasvirler Üzerine Bir Değerlendirme” / “An Evaluation of Paganist Depictions in Edessa Mosaics”

09:30-09:45 Komait Abdallah – “A New Mosaic with Dionysiac Scene Discovered in Northern Syria” / “Kuzey Suriye’de Keşfedilmiş Dionysiac Sahneli Yeni Bir Mozaik”

09:45-10:00 Derya Şahin, Nur Deniz Ünsal – “Ontario Kraliyet Müzesi'nde Sergilenen Tryphe ve Bios Mozaığı” / “Tryphe and Bios Mosaic Exhibited at the Royal Ontario Museum”

10:00-10:15 Tartışma / Discussion

10:15-10:30 Kahve Molası / Coffee Break

10:30-11:45 - Oturum 5 / Session 5

Moderatör / Moderator: Seçil Çokoğullu

10:30-10:45 Anne-Marie Guimier-Sorbets – “The Depiction of the Nile on Mosaics: Different Contexts, Different Meanings” / “Mozaikler Üzerindeki Nil Tasviri: Farklı Kontekstler, Farklı Anlamlar”

10:45-11:00 Eman Mohsen Shahawy – “Cross Iconography on Mosaics of Egypt” / “Mısır Mozaikleri'ndeki Haç İkonografisi”

11:00-11:15 Lihi Habas – “Symbols of Faith in the Mosaic Floors of the Newly Discovered Monastery at Ashdod Maritima, Israel” / “İsrail, Ashdod Maritima'da Yeni Keşfedilen Manastırın Mozaik Zeminlerindeki İnanç Sembolleri”

11:15-11:30 Nedjma Serradj, Béatrice Pradillon – “The Omnipresent Dionysus on the Mosaics of the Ancient Algeria” / “Antik Cezayir Mozaikleri Üzerinde Her Zaman ve Her Yerdeki Dionysos”

11:30-11:45 Tartışma / Discussion

12:00-13:00 Öğle Molası / Lunch Break

13:00-14:15 - Oturum 6 / Session 6

Moderatör / Moderator: Derya Şahin

13:00-13:15 Ivo Topalilov – “The Maritime Mosaics in Late Antique Thrace” / “Geç Antik Trakya'daki Deniz Mozaikleri”

13:15-13:30 Svetla Petrova – “Technology and Composition of the Mortar and Origin of the Stone and the Smalta Tesserae of the Early Christian Mosaics from Parthiopolis. The Beginning of Database on the Ancient Mosaics from Middle Strymon” / “Harcın Teknolojisi, Bileşimi, Taşın Kökeni ve Parthiopolis'ten Erken Hristiyan Dönemi Mozaiklerinden Kobalt Oksitle Koyu Mavi Renklendirilmiş Cam (Smalt) Tesseralar. Orta Strymon'dan Antik Mozaikler Üzerine Veri Tabanının Başlangıcı”

13:30-13:45 Vania Popova – “The Cosmogony on the Late Antique Mosaics from Bulgaria” / “Bulgaristan Geç Antik Mozaikleri Üzerinde Kozmogoni”

13:45-14:00 Elisabeth Rathmayr, Veronika Scheibelreiter-Gail – “Religious Mosaic Inscriptions and Mosaic Representations in the Context of Dwellings” / “Konut Bağlamında Dini Mozaik Yazıtları ve Mozaik Temsilleri”

14:00-14:15 Tartışma / Discussion

14:15-14:30 Kahve Molası / Coffee Break

14:30-15:45 - Oturum 7 / Session 7

Moderatör / Moderator: Lihi Habas

14:30-14:45 Antonio Licordari, Francesca Licordari, Angelo Pellegrino – “Some Aspects of Religiosity in Ostia Antica through Mosaics” / “Antik Ostia’da Mozaikler Vasıtasıyla Dinselliğe İlişkin Bazı Bakış Açıları”

14:45-15:00 Dominique Maria Di Caro – “Christian Censorship and Reinterpretations of Mosaics with Orphic Themes of a Domus (Building A) in Piazza Della Vittoria in Palermo” / “Hristiyan Sıkı Denetimi ve Palermo Piazza Della Vittoria’daki Bir Domusun (A Yapısı) Orpheus Konulu Mozaiklerinin Yeniden Yorumlanması”

15:00-15:15 Luz Neira, Jesús Bermejo – “Representations of Festive Practices Performed in Honour of One Some Divinities in Roman Mosaics” / “Roma Mozaiklerinde Bazı Tanrısal Varlıkların Onuruna Gerçekleştirilen Şenlik Uygulamalarının Temsilleri”

15:15-15:30 Zaraza Friedman – “Why is Jonah Depicted on Mosaic Floors in Synagogue and Churches? It’s Symbolism” / “Jonah/Yunus Sinagog ve Kilise Taban Mozaiklerinde Neden Betimlenmiştir? Onun Sembolizmi”

15:30-15:45 Ferdi Alataş - "Priene Doğu Nekropol Şapeli Döşeme Mozaikleri Ve Duvar Resimlerinin Ön Değerlendirmesi" / “Preliminary Evaluation of Floor Mosaics and Wall Paintings of the Chapel of Eastern Necropolis in Priene”

15:45-16:00 Tartışma / Discussion

16:00 Trilye Gezisi / Trilye Tour

14 Mayıs 2022 / 14 May 2022

09:00-10:15 - Oturum 8 / Session 8

Moderatör / Moderator: Zaraza Friedman

09:00-09:15 Maria de Jesus Duran Kremer – “Looking beyond the Obvious: Rereading the Message of the Mosaics” / “Bariz Görünenin Ötesine Bakmak: Mozaiklerin Mesajının Yeniden Okunması”

09:15-09:30 Marina Perseng – “The Sacred Word and the Symbols and the Images in the Early Christian Figurative Mosaics from the Balkans” / “Balkanlar’da Erken Hristiyanlık Dönemi Figüratif Mozaiklerinde Kutsal Söz, Semboller ve İmgeler”

09:30-09:45 Mehmet Erbudak – “Ortaçağ Bezemelerinin Simetrilerinde Saklı Kültür İlişkileri” / “Cultural Interactions of Medieval Societies Hidden in the Symmetry of Ornaments”

09:45-10:00 Stéphanie Derwael – “Half-Human Half-Vegetal Hybrids in the Eastern Mosaics” / “Doğu Mozaiklerindeki Yarı-İnsan Yarı-Bitkisel Melezler”

10:00-10:15 Tartışma / Discussion

10:15-10:30 Kahve Molası / Coffee Break

10:30-11:45 - Oturum 9 / Session 9

Moderatör / Moderator: Maria de Jesus Duran Kremer

10:30-10:45 Ali Akın Akyol, Yusuf Kağan Kadioğlu, Ersin Çelikbaş – “Anadolu'daki Hadrianoupolis'te Geç Roma Mozaiklerinin Arkeometrik Analizleri” / The Archaeometrical Analyses of Late Roman Mosaics from Hadrianoupolis in Anatolia

10:45-11:00 Mahmut Aydın – “Mozaik Araştırmalarında Kullanılan Arkeometrik Yöntemler ve Örnekleri” / Archaeometric Methods and Their Usage in Mosaic Research with Examples

11:00-11:15 Abdelilah Dekayir, Nissma Bouzoubaa – “Contribution of GIS in the Management of Roman Mosaics Data in Volubilis Archaeological Site (Morocco)” / “Volubilis Arkeolojik Sit Alanı Roma Mozaiklerinin Yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (GIS) Katkısı”

11:15-11:30 Miguel Ángel Valero Tévar – “Contributions of New Technologies and Multidisciplinary Studies in the Research of the Noheda Mosaic” / “Noheda Mozaik Araştırmalarında Yeni Teknolojiler ve Çok Disiplinli Çalışmaların Katkıları”

11:30-11:45 Tartışma / Discussion

12:00-13:00 Öğle Molası / Lunch Break

13:00-14:15 - Oturum 10 / Session 10

Moderatör / Moderator: Ali Akın Akyol

13:00-13:15 Yaşar Selçuk Şener – “Mozaikte Tamamlama: Uygulama Biçimleri ve Koruma Bakış Açısıyla Değerlendirmeler” / “Integration in Mosaic: Applications and Evaluations from the Conservation Perspective

13:15-13:30 Cristina Coccia, Ilaria Maria Carra, Maria Benedetta Gandini, Paola Perpignani, Simone Zambruno – “The ‘Parco Della Pace’ in Ravenna: The Restoration of the Mosaic Fountain “Le Chaos Et La Source De Vie” by Claude Rahr: Modern Approaches to the Conservation and Restoration of Contemporary Works of Art Exposed Outdoors” / “Ravenna Parco Della Pace (Barış Parkı): Claude Rahr Tarafından İcra Edilen “Le Chaos Et La Source De Vie – Hayatın Kaosu ve Kaynağı” Mozağının Restorasyonu: Açık Alanda Sergilenen Modern Sanat Eserlerinin Konservasyonu Ve Restorasyonu Üzerine Modern Yaklaşımlar”

13:30-13:45 Demet Beşikçi – “Pompeii İskender Mozaği’ndeki Antik Dönem Onarımları” / “Ancient Repairs on the Alexander Mosaic in Pompeii”

13:45-14:00 Paola Perpignani, Paolo Racagni – “The Gallo-Roman Villa of Séviac – France Modern Approaches to the Valorization, Conservation and Restoration of Ancient Floor Mosaics Exposed Outdoors” / “Séviac – Fransa Gal-Roma Villası Açık Havada Sergilenen Antik Zemin Mozaiklerinin Değerlendirilmesi, Korunması ve Restorasyonuna Yönelik Modern Yaklaşımlar”

14:00-14:15 Tartışma / Discussion

14:15-14:30 Kahve Molası / Coffee Break

14:30-16:00 - Oturum 11 / Session 11

Moderatör / Moderator: Yaşar Selçuk Şener

14:30-14:45 Sina Noei – “Hierapolis (Pamukkale) Saint Phillipe Kilisesi Mozaik Harcının Analizi ve Konservasyonu” / “Mortar Analysis and Conservation of the Saint Phillip Church’s Mosaic in Hierapolis (Pamukkale)”

14:45-15:00 Erhan Aydoğdu, Ali Kazım Öz - “Antik Dönem Matematik Teoremlerinin Mozaikler Üzerinde Tespiti” / “Determination of the Ancient Mathematical Theorems on the Mosaics”

15:00-15:15 Agnese Franzoni, Elena Sagripanti, Paola Perpignani, Michele Macchiarola, Simone Zambruno – “Late Antique Domus of Via Dogana in Faenza: The Vestibulum Mosaic Completion of the Restoration Work - New Methods for Conservation and Enhancement” / “Faenza’daki Geç Antik Çağ Via Dogana Domusu Vestibulum Mozaïği Restorasyon İşleminin Tamamlanması - Yeni Koruma ve İyileştirme Metotları”

15:15-15:30 Celalettin Küçük, Sedef Öztürk – “Balatlar Kilisesi Mozaiklerinin Koruma-Onarım Uygulamaları” / “Conservation and Restoration Applications of Balatlar Church Mosaics”

15:30-15:45 Brigitta Maria Kürtösi – “Gold and Blue Transition” / “Altın Sarısı ve Mavi Geçışı”

15:45-16:00 Tartışma / Discussion

16:00 Mudanya Gezisi / Mudanya Tour

15 Mayıs 2022 / 15 May 2022

İstanbul Gezisi / İstanbul Tour

- **Bildiri özetleri katılımcıların soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır / Abstracts are listed in alphabetical order according to the surname of the participants.**

A NEW MOSAIC WITH DIONYSIAC SCENE DISCOVERED IN NORTHERN SYRIA

Komait ABDALLAH*

ABSTRACT

In 2017, the remains of the two mosaics were accidentally found in the city of Menbedj, 60 km northeast of Aleppo in northern Syria. These mosaics seem to be part of the same architectural context that has completely disappeared. The best preserved mosaic has a very interesting theme. It is the Dionysus procession. This scene evokes the well-known one in Zeugma, Turkey, dated to the end of the AD 2 and beginning of 3 century. For this colloquium, I would propose to talk about this mosaic by focusing especially on the scene of Dionysus.

Keywords: Syria, Aleppo, Menbedj, Mosaics, Dionysus.

KUZEY SURIYE’DE KEŞFEDİLMİŞ DİONYSİAK SAHNELİ YENİ BİR MOZAİK

ÖZET

2017 de Kuzey Suriye’de Halep’in yaklaşık 60 km kuzeydoğusundaki Menbedj şehrinde tesadüfen bulunmuş iki mozaığe at kalıntıları keşfedilmiştir. Bu mozaikler, günümüzde tamamiyle ortadan kaybolmuş aynı mimari kontekste ait gibi görünmektedirler. En iyi durumda korunmuş olan mozaik çok ilginç bir temaya sahiptir: Dionysos alayı. Bu sahne Zeugma’dan MS 2. yüzyıl sonu - 3. yüzyıl başına tarihlenen tanınmış bir mozaığı anımsatmaktadır. Bu kolokyumda, özellikle Dionysos alayı konulu sahneye odaklanarak bu mozaığın tanıtılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Halep, Menbedj, Mozaikler, Dionysos.

* Komait Abdallah, UMR 8546, AOROC-ENS, Paris, France, E-mail : komait1979@hotmail.com

ANADOLU'DAKİ HADRIANOUPOLİS'TE GEÇ ROMA MOZAİKLERİNİN ARKEOMETRİK ANALİZLERİ

Ali Akın AKYOL* - Yusuf Kağan KADIOĞLU** - Ersin ÇELİKBAŞ***

ÖZET

Hadrianoupolis, Anadolu'da İç Anadolu Ovası'ndan dağlardan geçerek Karadeniz'e uzanan başlıca batı yolu üzerindedir. Küçük ama önemli bir kentti, bu ana rotayı kontrol ediyor ve Roma Paphlagonia'daki zengin tarım yerleşim bölgesine hakimdi.

Alanda 2003 yılından bu yana yapılan arazi araştırmaları ve kazılarda en az 14 yapının kalıntıları tespit edilmiştir. Bunlar arasında yer alan Geç Roma Dönemi Hamam Binaları A ve B, Erken Bizans Kilisesi B ve Geç Roma dönemine ait mozaik zeminli villa binaları arkeometrik yöntemler ile analiz edilmiştir.

Hazırlayıcı ve mozaik katmanları içeren mozaiklerin fiziksel, petrografik ve kimyasal özellikleri temel olarak petrografik ince kesit optik mikroskopi ve XRF analizleri ile belirlenmiştir.

Analizler, Hamam A ve B'nin rudus ve nucleus tabakalarının kireç harcının iri agregalı ve tuğla kırığı parçacıkları açısından zengin olduğunu göstermiştir. Geç Roma Villası ve B Kilisesi yapıları da homojen kireç esaslı matriksinde ince agregalı bir harç yapısındadır. Geometrik desenli mozaiklerin tessellatum tabakasını beyaz, siyah, kırmızı ve yeşil renkli kireçtaşı tesseralar (yaklaşık 1 cm) oluşturmaktadır. XRF analizleri de mozaiklerin hazırlık katmanları için üç farklı kireç içeriğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antik Mozaikler, Roma Mozaikleri, Hadrianoupolis Mozaikleri, Mozaiklerde Arkeometrik Çalışmalar, XRF.

* Prof. Dr. Ali Akın Akyol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü / Tarihi Malzeme Araştırma ve Koruma Laboratuvarı (MAKLAB), Ankara, Türkiye, E-mail: ali.akyol@hbv.edu.tr

** Prof. Dr. Yusuf Kağan Kadioğlu, Ankara Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Ankara Üniversitesi, Yer Bilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (YEBİM), Ankara, Türkiye, E-mail: kadi@ankara.edu.tr

*** Doç. Dr. Ersin Çelikbaş, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karabük, Türkiye, E-mail: ersincelikbas@karabuk.edu.tr

THE ARCHAEOMETRICAL ANALYSES OF LATE ROMAN MOSAICS FROM HADRIANOUPOLIS IN ANATOLIA

ABSTRACT

Hadrianoupolis is on the principal western route from the Central Anatolian Plain through the mountains to the Black Sea in Anatolia. It was a small but important site, controlling this major route and dominating rich agricultural, enclave in Roman Paphlagonia.

The remains of at least fourteen buildings at the site were identified by the field surveys and excavations since 2003. Among them were the late Roman period Bath Buildings A and B, Early Byzantine Church B and Late Roman villa buildings with mosaic floors that were analysed by archaeometric methods.

The physical, petrographical and chemical properties of the mosaics including preparatory and tessellatum layers were mainly determined by petrographical thin section optical microscopy and XRF analyses.

The analyses showed that the lime mortar of rudus and nucleus layers of the Baths A and B were rich in coarse aggregates and brick particles. The Late Roman Villa and Church B were made of a mortar with fine aggregates in homogeneous lime matrix. The tessellatum layers of the geometric patterned mosaics composed of white, black, red and green coloured limestone tesserae (about 1 cm) in bedding layers. XRF analyses pointed out three different lime contents for the preparatory layers of the mosaics.

Keywords: Ancient Mosaics, Roman Mosaics, Hadrianoupolis Mosaics, Archaeometric Studies on Mosaics, XRF.

PRIENE DOĞU NEKROPOL ŞAPELİ DÖŞEME MOZAİKLERİ VE DUVAR RESİMLERİNİN ÖN DEĞERLENDİRMESİ

Ferdi ALATAŞ*

ÖZET

Priene Doğu Nekropolü'nde 2010 yılı kazı sezonunda tespit edilen şapelin 2019 ve 2021 yıllarında kazılarının önemli bir kısmı gerçekleştirilmiş ve 2022 yılında yüksek lisans tez konusu olarak sunulmuştur. Doğu Nekropol Şapeli olarak adlandırılan yapı doğu – batı doğrultulu, dıştan 22,80x7,20 ölçülerinde, tek nefli ve dikdörtgen planlı bir şekilde inşa edilmiştir.

Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen şapelde yapılan temizlik çalışmaları esnasında, iç mekân duvar cephelerinin tamamen fresk kaplı olduğu anlaşılmıştır. Şapelin naos kısmında yapılan kazılarda batı duvarı ve kuzey duvarında bulunan fresklerin bir kısmı açığa çıkarılmıştır. Batı duvarında 3, kuzey duvarında ise 4 kat fresk tespit edilmiştir.

Şapelde yürütülen kazılar esnasında birçok noktadan mozaik parçalarına ve tesseralara ulaşılmıştır. Özellikle apsisin güney yarında gerçekleştirilen kazılarda zeminin döşeme mozaikleri ile kaplı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Naos kısmında ise döşeme mozaığının çok küçük bir kısmı açığa çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Priene, Nekropol, Şapel, Bizans, Fresk, Mozaik.

* Ferdi Alataş (MA), Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Görükle Kampüsü, Nilüfer, Bursa, Türkiye, E-mail: ferdialatas@hotmail.com

PRELIMINARY EVALUATION OF FLOOR MOSAICS AND WALL PAINTINGS OF THE CHAPEL OF EASTERN NECROPOLIS IN PRIENE

ABSTRACT

An important part of the chapel, which was discovered in the Eastern Necropolis of Priene during the 2010 excavation season, has been excavated in 2019 and 2021. This in east-west direction built Chapel with a single nave and a rectangular plan in the dimensions of 22.80 x 7.20 has been the topic of a master thesis in 2022.

During the cleaning works carried out in the chapel, which is dated to the Early Byzantine Period, it has been realised that the interior wall facades were completely covered with frescoes. Some of the frescoes on the west and north walls of the naos has been unearthed during excavations. 3 layers of frescoes were found on the west wall and 4 layers on the north wall.

During the excavations carried out in the chapel, mosaic pieces and tesserae were found from many points. Especially in the excavations carried out in the south of the apse, it was concluded that the floor was covered with floor mosaics. A very small part of the floor mosaic was unearthed also in the naos section.

Keywords: Priene, Necropolis, Chapel, Byzantium, Fresco, Mosaic.

MOZAİK ARAŞTIRMALARINDA KULLANILAN ARKEOMETRİK YÖNTEMLER VE ÖRNEKLERİ

Mahmut AYDIN*

ÖZET

Günümüzde mozaiklerden elde edilecek bilgi sadece motiflerin görsel olarak incelemelerinden ibaret değildir. Tahribatsız ve tahribatlı arkeometrik yöntemler kullanılarak mozaiklerden elde edilecek bilimsel bilgi en üst seviyeye çıkarılabilmektedir. Mozaiklerde kullanılabilecek en yaygın arkeometrik yöntemler tahribatsız olanlardır; mozaiklerde kullanılan renk sayısı ve tonları taşınabilir (mansen katalog kodunu veren) dijital renk ölçer ile tespit edilebilmektedir. Bunun yanı sıra taşınabilir X Işını Floresans Spektrometresi (P-EDXRF) ile tahribatsız bir şekilde taşları oluşturan elementler tespit edilerek tesseraların türleri belirlenebilirken cam tesseraların da kimyasal kompozisyonu ve renk vericiler belirlenebilmektedir.

Tahribatlı arkeometrik yöntemlerin kullanılması izinler ve etik açısından her zaman mümkün olmasa da bu yöntemlerden elde edilecek bilimsel bilgiler tahribatsız yöntemlere göre daha fazladır ve güvenilirirdir. Mozaiklerde kullanılan harç, taş, cam ve pişmiş toprak tesseraların türlerinin ve içeriklerinin belirlenmesinde yaygın kullanılabilecek arkeometrik yöntemler de şunlardır; petrografik analizler, dalga dağılımlı X Işını Floresans Spektrometresi (WDXRF), Kütle Spektrometresi ve X Ray Detektörlü Taramalı Elektron Mikroskobu (SEM-EDX)'dur. Bu yöntemler kullanılarak cam tesseraların kimyasal kompozisyonu, renk verici kimyasallar, üretim hataları, bozulma nedenleri ve ikincil kullanım ürünü olup olmadığı (geri dönüşüm) gibi bilgiler elde edilebilmektedir. Taş tesseralarda ise tahribatlı arkeometrik yöntemler kullanılarak taş türü ve kökeninin belirlenmesi yapılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Tessera, Arkeometri, P-XRF, SEM-EDX.

* Doç. Dr. Mahmut Aydın, Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Batı Raman Kampüsü, Batman, Türkiye, E-mail: aydinm135@gmail.com

ARCHAEOMETRIC METHODS AND THEIR USAGE IN MOSAIC RESEARCH WITH EXAMPLES

ABSTRACT

Today, the scientific knowledge to be obtained from mosaics is not only a visual examination of the motifs. By using non-destructive and destructive archaeometric methods, the scientific knowledge to be obtained from mosaics can be maximized. The most common archaeometric methods that can be used in mosaics are non-destructive ones; The number and tones of colors used in mosaics can be determined with a portable digital colorimeter (which gives the munsell catalog code). In addition, with the portable X-Ray Fluorescence Spectrometer (P-EDXRF), the types of tesserae can be determined by detecting the elements that make up the stones non-destructively, while the chemical composition and colorants of the glass tesserae can be determined.

Although the use of destructive archaeometric methods is not always possible in terms of permissions and ethics, the scientific information to be obtained from these methods is more reliable than non-destructive methods. Archaeometric methods that can be widely used in determining the types and contents of mortar, stone, glass and terracotta tesserae used in mosaics are as follows; petrographic analyzes are wave dispersion X-Ray Fluorescence Spectrometer (WDXRF), Mass Spectrometer, and Scanning Electron Microscope with X-Ray Detector (SEM-EDX). By using these methods, information such as the chemical composition of glass tesserae, coloring chemicals, production errors, causes of deterioration and whether it is a secondary use product (recycling) can be obtained. In stone tesserae, the type and provenance of stone can be determined by using destructive archaeometric methods.

Keywords: Mosaic, Tesserae, Archaeometry, P-XRF, SEM-EDX.

ANTİK DÖNEM MATEMATİK TEOREMLERİNİN MOZAİKLER ÜZERİNDE TESPİTİ

Erhan AYDOĞDU* - Ali Kazım ÖZ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, antik dönemde matematik bilgisinin mozaik sanatına yansımalarının incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Matematik tarihi ve mozaik sanatı karşılaştırılması sonucu en bilinen matematik teoremleri ve mozaik motifleri arasında bağlantı kurulmuştur. Örneğin, svastika, meander, spiral, küp ve prizma formları, konsantrik süslemeler ve Khioslu Hippokrates'in lunar alanları hesabından kaynaklanan formlarla analiz edilmiştir. Pythagoras'ın üçgenleri, İskenderiyeli Pappus'un altıgenleri ve Arkhimedes'in yarı düzgün katıları da mozaik eserler üzerinde teşhis edilmiştir. Metropolis kentinde yerinde incelenen mozaiklerin yanı sıra kataloglarda görülen karmaşık desenler de geometrik olarak çözümlenmiştir. Bu çalışmada kullanılan yöntemlerin ve elde edilen bilgilerin; mozaik sanatı ve matematik tarihi araştırmalarına, arkeolojik eserlerin belgelenmesine ve değerlendirilmesine, müzecilik uygulamalarına ve konservasyon çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Matematik, Geometri, Mozaik, Teorem, Desen.

* Erhan Aydoğdu, Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, İzmir, Türkiye, E-mail: erhanabdal@gmail.com

** Doç. Dr. Ali Kazım Öz, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tınaztepe Kampüsü, Buca, İzmir, Türkiye, E-mail: ali.oz@deu.edu.tr

DETERMINATION OF THE ANCIENT MATHEMATICAL THEOREMS ON THE MOSAICS

ABSTRACT

The aim of this research is to examine and evaluate the reflection of mathematical knowledge on mosaic art in ancient period. As a result of the comparison between history of mathematics and mosaic art, a connection has been made between the well-known theorems and patterns. For instance, swastika, meander, spiral, cube and prism forms, concentric ornaments, have been analyzed with the lunar fields calculation of Hippocrates of Chios. Triangle of Pythagoras, Hexagons of Pappus of Alexandria and semi-regular solids of Archimedes have also been identified in mosaic artifacts. In addition to the mosaics examined on site in the city of Metropolis, the complex patterns seen in the catalogs were also resolved geometrically. It is thought that the methods used and the information obtained in this study will contribute to the research of mosaic art and history of mathematics, the documentation and evaluation of archaeological artifacts, the museology practices and conservation studies.

Keywords: Mathematics, Geometry, Mosaic, Theorem, Pattern.

POMPEİİ İSKENDER MOZAİĞİ'NDEKİ ANTİK DÖNEM ONARIMLARI

Demet BEŞİKÇİ*

ÖZET

Mozaik döşeme ve kaplamaların teknik ve fiziksel yapısı gereği zaman içinde çeşitli nedenlerle tahribatlar ve parça kayıpları oluşur. Tahrip olan bu mozaiklerin onarımları, teknik ve ekonomik imkanlar, mekânın işlevi, estetik kaygılar gibi koşullara bağlı olarak özenli ya da özensiz biçimde gerçekleştirilir. Günümüze ulaşan örneklerde, aslına uygun ve özenli onarımların yanı sıra, basit ve özensizce yapılan onarımlara da rastlanır.

Orijinal işlevini sürdürdüğü dönemde yapılan mozaik onarımlarının en belirgin örneklerinden birine, MS 79 yılında patlayan Vezüv yanardağının külleri altında kalmış olan ve antik çağ mozaikleri konusunda en fazla veriye sahip kentlerden biri olan İtalya-Pompeii'de Faun Evi'nin yazlık tricliniumunda rastlanır. Büyük İskender komutasındaki Makedonya ordusuyla III. Darius komutasındaki Pers orduları arasında yapılan Issos savaşının anlatıldığı mozaik döşeme, konusu ve muazzam işçiliğiyle en bilinen örneklerden biridir. Mozaikte, Faun Evi'nde olasılıkla MS 1. yüzyıl içerisinde oluşmuş büyük tahribatların ve aynı dönem içerisindeki onarımların izleri görülmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından, mozaik üzerinde rastlanan farklı uygulamalardan dolayı bu onarımların farklı zamanlarda gerçekleştirilmiş olduğu öne sürülür. Ancak, yapılan detaylı incelemelere göre bu onarımların aynı dönem içerisinde farklı teknikler kullanılarak yapılmış olabileceği de düşünülebilir. Bu çalışmada İskender Mozaığı üzerindeki farklı teknikteki onarımlar ve hangi dönemde yapıldıkları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, İskender Mozaığı, Tahribat, Antik Onarım, Pompeii.

* Demet Beşikçi, Uzman Arkeolog, Blaundos Antik Kenti, Ulubey, Uşak, Türkiye, E-mail: dmtbes@gmail.com

ANCIENT REPAIRS ON THE ALEXANDER MOSAIC IN POMPEII

ABSTRACT

By the reason of technical and physical structure of mosaic flooring and coatings, destructions and loss of parts occur due to various reasons over time. The repairs of these destroyed mosaics are carried out with care or carelessness depending on the conditions such as technical and economic possibilities, the function of the space, and aesthetic concerns. In the examples that have survived to the present day, simple and careless repairs can be found as well as proper and elaborate repairs.

One of the most prominent examples of the mosaic repairs made during the period when it continued its original function can be found in the summer triclinium of the House of the Faun in Pompeii, Italy, which was buried under the ashes of the Vesuvius volcano that erupted in 79 AD and is one of the cities with the most data on ancient mosaics. The mosaic floor depicting the battle of Issos between the Macedonian army under the command of Alexander the Great and the Persian armies under the command of Darius the IIIrd, is one of the best-known examples with its subject and magnificent workmanship. In the mosaic, traces of the great destruction that probably occurred in the 1st century AD and the repairs in the same period can be seen in the House of the Faun. It is suggested by some scholars that these repairs were carried out at different times due to the different applications encountered on the mosaic. However, according to the detailed examinations, it can be thought that these repairs may have been made in the same period using different techniques. In this study, the different techniques of the repairs on the Alexander Mosaic and the period in which they were made will be emphasized.

Keywords: Mosaic, Alexander Mosaic, Destruction, Ancient Repair, Pompeii.

A DISCOVERY OF MOSAIC PANEL ON A PALEOCHRISTIAN TOMB IN THE ARCHAEOLOGICAL SITE OF TIPASA

Mounir BOUCHENAKI*

ABSTRACT

It is by taking note of the impressive number of visitors who come by the hundreds of thousands to the Museum of El Djem or that of Bardo in Tunisia, to the churches of Ravenna or to the Villa del Casale in Piazza Armerina in Italy, or in Zeugma in Turkey and Madaba in Jordan, to cite only a few examples of sites and museums rich in mosaics around the Mediterranean Basin, that we can measure the interest and enthusiasm of the public for the art of mosaic and its diverse interpretation. This is the reason why I launched in 2008 the project MOSAIKON with two partners, the Getty Conservation Institute and the ICCM.

The theme of this 6th Symposium focuses on a subject of great importance: “The Reflection of Faith and Cult on Mosaic Art: Art, Conservation, Modern Approaches”.

The mosaic technique itself was often seen by many ancient philosophers as one of the symbols of Unity based on Diversity. I will present an example of a mosaic that I had the chance to discover in the archaeological excavations that I carried out in Tipasa in my youth, which perfectly illustrates the theme of Faith and Worship in a mosaic that decorated the “mensa”. of an early Christian tomb dated to the end of the 4th century BC. In addition to the mosaic, the tomb was also richly decorated with frescoes depicting a paradisiacal landscape.

Keywords: Mosaic Conservation, Tipasa, Paleochristian Period, Funerary Traditions, MOSAIKON.

* Mounir Bouchenaki Ph.D., UNESCO Expert for Cultural Heritage, E-mail: mounir.bouchenaki@gmail.com

TİPASA ARKEOLOJİK SİT ALANINDA PALEOHİRİSTİYAN MEZARI ÜZERİNDEKİ BİR MOZAİK PANELİN KEŞFİ

ÖZET

Tunus'taki El Djem Müzesi'ne veya Bardo Müzesi'ne, Ravenna kiliselerine veya İtalya'daki Piazza Armerina'daki Villa del Casale'ye, Türkiye'deki Zeugma'ya ve Ürdün'deki Madaba'ya giden yüzbinlerce ziyaretçinin etkileyici sayısını dikkate alarak, Akdeniz Havzası çevresindeki mozaik bakımından zengin site ve müzelerden sadece birkaç örnek vermek suretiyle halkın mozaik sanatına olan ilgi ve coşkusu ve onun farklı yorumlarını ölçebiliriz. 2008 yılında Getty Konservasyon Enstitüsü ve ICCM olmak üzere iki ortakla birlikte MOSAIKON projesini başlatmamın nedeni budur.

6. Sempozyumun teması çok önemli bir konuya odaklanmaktadır: “İnanç ve Kültürün Mozaik Sanatına Yansıması: Sanat, Koruma, Modern Yaklaşımlar”.

Mozaik tekniğinin kendisi çoğu zaman birçok antik filozof tarafından çeşitliliğe dayalı birliğin sembollerinden biri olarak görülmüştür. Gençliğimde Tipasa'da yaptığım arkeolojik kazılarda keşfetme fırsatı bulduğum, İnanç ve İbadet temasını mükemmel bir şekilde anlatan bir mozaik yani 4. yüzyılın sonlarına tarihlenen bir erken Hristiyan mezarı “mensa”yı (masa) süsleyen bir mozaik örnek olarak sunacağım. Mozaik yanısıra, mezar cennet benzeri bir manzarayı betimleyen fresklerle de zengin bir şekilde dekore edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik Koruma, Tipasa, Paleohristiyan Dönemi, Cenaze Gelenekleri, MOSAIKON.

**THE “PARCO DELLA PACE” IN RAVENNA:
THE RESTORATION OF THE MOSAIC FOUNTAIN
"LE CHAOS ET LA SOURCE DE VIE" BY CLAUDE RAHIR
MODERN APPROACHES TO THE CONSERVATION AND RESTORATION OF
CONTEMPORARY WORKS OF ART EXPOSED OUTDOORS**

Cristina COCCIA* - Ilaria Marta CARRA** - Maria Benedetta GANDINI*** - Paola
PERPIGNANI**** - Simone ZAMBRUNO*****

ABSTRACT

In 1988, under the initiative of the Municipality of Ravenna, the AIMC, and with the support of UNESCO, the “*Parco della Pace*” was born in Ravenna. Considered a real open-air museum, it preserves nine monumental works of contemporary mosaic made by internationally renowned artists. A plan for the redevelopment and enhancement of the entire park has recently been approved: the agreement between the Municipality of Ravenna, the University of Bologna, the Flaminia Foundation, and the RavennAntica Foundation made possible the restoration of the fountain mosaic “*Le chaos et la source de vie*” by Claude Rahir, realized in 1984.

The first part of the intervention focused on a careful study of the archival documentation that provides an understanding of the artist’s spirit and volition. The restoration techniques, put in place to re-establish the artwork compromised by years of neglect and vandalization, have allowed to compare products and methodologies now standardized with others of recent experimentation. Special attention had to be given to the problem of the integration of gaps, relating the theory of restoration applied to protected cultural heritage with the world of contemporary art. In support of the intervention has been created a three-dimensional survey of the artwork using the “*Structure from motion*” technique. The project ended with the

* Cristina Coccia, Restorer graduated in Single-Cycle Degree – five years: Conservation and Restoration of Cultural Heritage - Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna, Italy,
E-mail: Cri.Coccia.95@gmail.com

** Ilaria Marta Carra, Graduating student in Single-Cycle Degree – five years: Conservation and Restoration of Cultural Heritage - Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna, Italy,
E-mail: Ilariamarta.carra@studio.unibo.it

*** Maria Benedetta Gandini, Graduating student in Single-Cycle Degree – five years: Conservation and Restoration of Cultural Heritage - Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna, Italy,
E-mail: gandini@studio.unibo.it

**** Paola Perpignani, Restoration professor in Single-Cycle Degree – five years: Conservation and Restoration of Cultural Heritage - Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna, Italy,
E-mail: Paola.perpignani3@unibo.it

***** Simone Zambruno, Informatics professor in Single-Cycle Degree – five years: Conservation and Restoration of Cultural Heritage - Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna, Italy,
E-mail: Simone.zambruno2@unibo.it

enhancement and redevelopment of the entire area through the setup of a dedicated website and explanatory panels.

Keywords: Parco della Pace, Ravenna, Mosaic, Le Chaos Et La Source De, Restoration.

RAVENNA *PARCO DELLA PACE (BARİŞ PARKI)*:
CLAUDE RAHIR TARAFINDAN İCRA EDİLEN "*LE CHAOS ET LA SOURCE DE*
***VIE – HAYATIN KAOSU VE KAYNAĞI*" MOZAIĞİNİN RESTORASYONU**
AÇIK ALANDA SERGİLENEN MODERN SANAT ESERLERİNİN
KONSERVASYONU VE RESTORASYONU ÜZERİNE MODERN YAKLAŞIMLAR

ÖZET

1988 de Ravenna belediyesinin inisiyatifinde, AIMC ve UNESCO’nun desteğiyle, “Parco della Pace (Barış Parkı)” Ravenna’da inşa edilmiştir. Gerçek bir açık hava müzesi olarak düşünülen söz konusu alan, uluslararası çapta tanınan sanatçılar tarafından yapılmış 9 çağdaş anıtsal mozaïği korumaktadır. Parkın tümünün genişletilmesi ve yeniden inşası yakın zamanda onaylanmıştır. Ravenna Belediyesi, Bologna Üniversitesi, Flaminia Vakfı ve RavennAntica Vakfı arasındaki anlaşma Claude Rahir tarafından icra edilen “*Le chaos et la source de vie – Hayatın Kaosu ve Kaynağı*” adlı mozaïğin restorasyonunu olanaklı kılmıştır.

Müdahalenin ilk bölümü, sanatçının ruhu ve isteminin anlaşılmasını sağlayan arşivsel belgelemenin dikkatli bir çalışması üzerine yoğunlaşmıştır. Yıllarca süren ihmal ve vandalizm tarafından tehlike altında olan sanat eserinin yeniden kurgulanması için uygulanan restorasyon teknikleri, artık standartlaştırılmış olan ürün ve metodolojileri son zamanlarda yapılan diğer deneylerle karşılaştırmaya izin vermiştir. Özel olarak hassasiyet gösterilmesi gereken nokta, korunan kültürel mirasa uygulanan restorasyon teorisini çağdaş sanat dünyası ile ilişkilendirerek, boşlukların tümlenmesi sorununa müdahale edilmesiydi. Müdahaleyi desteklemek amacıyla “Structure from motion (hareket kaynaklı yapı)” tekniği kullanılarak sanat eserinin üç boyutlu bir incelemesi yaratılmıştır. Proje, özel bir web sitesi ve açıklayıcı panellerin hazırlanması vasıtasıyla tüm alanın iyileştirilmesi ve yeniden inşası ile sona ermiştir.

Anahtar Kelimeler: Parco della Pace (Barış Parkı), Ravenna, Mozaik, Le Chaos Et La Source De (Hayatın Kaosu ve Kaynağı), Restorasyon.

AYASOFYA KUBBE MOZAİKLERİ ONARIMLARI ÇALIŞMALARINDAKİ ENJEKSİYON HARÇLARI ÜZERİNE BİR TESPİT

Murat CURA*

ÖZET

Antik Dönem’de yer, duvar, kubbe ve tavanlar mozaiklerle bezenmişlerdir. Mozaiklerin teknik özellikleri ve bezeme elemanları, zamana ve coğrafyaya göre birbirlerinden farklılık göstermektedir. Mozaiklerde zamanla bazı bozulmalar oluşmaktadır ve her eserde bu bozulmalar, ayrı incelense de genellikle birbirlerine benzer sınıflandırmalar yapılmaktadır. Yapım katmanları arasında oluşan ayrılmalar, bozulmaların bir sınıfını oluşturmaktadır. Malzemenin kimyasal ve kristal yapısının bozulması sonucunda ya da fiziki faktörlerin etkisiyle (deprem, nem, heyelan vb), katmanlar arasındaki bağlar tutuculuklarını kaybetmektedirler.

Ayasofya 2002-2004 yıllarındaki kubbe mozaiklerindeki çalışmalarımız sırasında, katman ayrılmaları ile karşılaşmıştır. Özellikle kubbe, çatı ve kısmen duvar mozaiklerinin ayrılan katmanları yer çekimine bağlı olarak kopma ve düşme olasılığına karşı, yüzeyler geçici korumaya alınmışlardır. Bu alanlarda, boşluklar enjeksiyon harcı ile doldurularak sağlamlaştırılmaya çalışılmıştır. Sözü edilen bozulmalar, farklı teknik ekipmanlar ile tespit edilmiştir. Özellikle içerde oluşan boşlukları görmek için, uygun kısımlarda endoskopi cihazı ile içeri girilmiş ve karşılaşılan durum, enjeksiyon ile sağlamlaştırma konusunda farklı bir teori geliştirilmesine neden olmuştur. Ayasofya ile ilgili raporlarda bu sorunlar ve çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Ayasofya, Onarım, Sağlamlaştırma, Enjeksiyon Harçlar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Murat Cura, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Gölbaşı, Ankara, Türkiye, E-mail: murat.cura@hbv.edu.tr

A DETERMINATION ON INJECTION MORTARS IN THE STUDIES ON THE REPAIRS OF THE DOME MOSAICS OF HAGIA SOPHIA

ABSTRACT

Floors, walls, domes and ceilings were decorated with mosaics in the Ancient Period. The technical features and decoration elements of the mosaics differ from each other according to time and geography. Some deteriorations occur in mosaics over time, and although these deteriorations are examined separately in each work, generally similar classifications are made to each other. Separations between the construction layers constitute a class of deterioration. As a result of the deterioration of the chemical and crystal structure of the material or the effect of physical factors (earthquake, humidity, landslide, etc.), the bonds between the layers lose their grip.

During our work on the dome mosaics of Hagia Sophia in 2002-2004, layer separations were encountered. Particularly, the separated layers of the dome, roof and partially wall mosaics are temporarily protected against the possibility of rupture and fall due to gravity. In these areas, the gaps were tried to be strengthened by filling them with injection mortar. The mentioned deteriorations were detected with different technical equipments. Particularly, in order to see the cavities formed inside, it was entered with an endoscopy device in the appropriate parts, and the situation encountered led to the development of a different theory on injection consolidation. In the reports on Hagia Sophia, these problems and suggestions for their solutions are presented.

Keywords: Mosaic, Hagia Sophia, Repair, Consolidation, Injection Mortars.

EDESSA MOZAİKLERİNDEKİ PAGANİST TASVİRLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Seçil ÇOKOĞULLU*

ÖZET

Edessa (Şanlıurfa, Türkiye) bölgede Seleukosların zayıfladığı dönemde kurulmuş ve MÖ 132 – MS 242 yılları arasında varlığını devam ettirmiş yerel bir krallık olan Edessa Krallığı'nın başkentidir. Kent bir taraftan yerel kültürel özelliklerini korurken bir taraftan da konumu sebebiyle doğusundaki ve batısındaki kültürlerden de etkilenmiştir.

Bugüne kadar ele geçen mozaikler, Edessa ve çevresinde bir mozaik geleneğinin olduğunu açıkça gösterir. MS 2.yüzyıl-7.yüzyıl arasına tarihlenen bu mozaiklerde yerel üslup izlenebilir. Mozaiklerin çoğunluğu figüratif olmakla birlikte işlenen konu çeşitliliği geniş bir yelpaze oluşturmaktadır.

Edessa kentinde yerel krallık zamanında bölgesel paganist kültlerin varlığı bilinmektedir. Aynı zamanda kent MS 1. yüzyılda Hristiyanlıkla tanışmış, MS 5. yüzyıldan sonra da tamamen Hristiyan bir kent haline gelmiştir. Bugüne kadar Edessa'da ve yakın çevresinde ele geçen mozaikler üzerinde tüm bu inançların izlerini görmek mümkündür.

Bu çalışmada bölgesel paganizm ile Hellen paganizminin Edessa'nın figüratif mozaiklerinde kendini gösteren özellikleri ele alınacaktır. Bu unsurların tarihsel süreç içindeki ele alınış biçimleri ve farklılıkları ile inanç sistemindeki değişimin mozaiklerdeki yansımaları üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edessa, Şanlıurfa, Figüratif Mozaik, Roma Dönemi, Paganizm.

* Dr. Öğr. Üyesi. Seçil Çokoğullu, Harran Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Osmanbey Kampüsü, Şanlıurfa, Türkiye, E-mail: secilcokogullu@gmail.com

AN EVALUATION OF PAGANIST DEPICTIONS IN EDESSA MOSAICS

ABSTRACT

Edessa was the capital city of Kingdom of Edessa which had been founded during the decay of Seleucid Empire and endured between 132 BC- 242 AD. While the city preserved its local cultural characteristics, it had also been influenced by the cultures in the east and west due to its location.

The mosaics unearthed so far clearly show that there is a mosaic tradition in Edessa and its surroundings. The local style can be observed in these mosaics, which are dated to the 2nd- 7th centuries AD. Although the majority of the mosaics are figurative, the variety of topics covered creates a wide spectrum.

It is known that there were regional paganist cults in the city of Edessa during the local kingdom. At the same time, the city met Christianity in the 1st century AD. and became a completely Christian city after the 5th century AD. It is possible to see the traces of all these beliefs on the mosaics unearthed in Edessa and its immediate surroundings.

In this study, the features of regional paganism and Hellenic paganism, which manifest themselves in the figurative mosaics of Edessa, will be discussed. A general evaluation will be made on the way these elements are handled in the historical process and their differences and the reflections of the change in the belief system on the mosaics.

Keywords: Edessa, Şanlıurfa, Figural Mosaic, Roman Period, Paganism.

ZEYTİNBURNU MOZAIKLERİ

Sırrı ÇÖLMEKÇİ* - Emrah KAHRAMAN** - Emir SON***

ÖZET

Zeytinburnu Eski Belediye binasının restorasyonu sırasında İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğünün gerçekleştirdiği kazılar sonucunda keşfedilen geç antik döneme ait zemin mozaïği motif çeşitliliği açısından zengin bir repertuara sahiptir. Konstantinopolis'in savunma duvarları dışında tespit edilen mozaik, *Porta Auera*'nın (Altın Kapı) 1350 m kadar güneybatısında Marmara Denizi kıyısında 17m yükseklikte bir alanda yer almaktadır. Çok renkli mozaikte yoğun olarak tercih edilmiş geometrik motiflerle, bu motiflerin bazı kısımlarında kullanılan bitkisel bezeme unsurlarıyla meydana getirilmiş beş farklı bezeme kompozisyonunun varlığından söz edilebilmektedir. Bunlar; dalga ve örgü motifi bordürlü iki daire içine yerleştirilmiş octagram, bu merkez kompozisyonu çevreleyen birbirine geçen düğüm motifleri, iç içe geçmiş üçgenlerden oluşan dört uçlu yıldız kompozisyonu, paralelkenar dörtgenlerden oluşan sekiz uçlu yıldız motifleriyle birbirine teğet geçen dairelerin iç kısmına yerleştirilmiş karelerden oluşan geometrik kompozisyonlardır. Zeytinburnu Mozaiklerinin İstanbul'da şimdiye değin açığa çıkmış sınırlı mozaik repertuarına önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konstantinopolis, Zeytinburnu, Zemin Mozaïği, Geç Antik Çağ, Arkeoloji Müzesi.

* Sırrı Çömekçi, Arkeolog, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Arkeolog, Sultanahmet, İstanbul, Türkiye, E-mail: scolmekci@gmail.com

** Emrah Kahraman, Arkeolog, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Arkeolog, Sultanahmet, İstanbul, Türkiye, E-mail: 1emrahkahraman@gmail.com

*** Emir Son, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Arkeolog, Sultanahmet, İstanbul, Türkiye, E-mail: emirson@windowslive.com

THE MOSAICS OF ZEYTINBURNU

ABSTRACT

The floor mosaic dated to the late antique period, which was discovered as a result of the excavations carried out by the Istanbul Archaeological Museums Directorate during the restoration of the Zeytinburnu Old Municipality Building, includes a large repertoire in terms of motif diversity. The mosaic found outside the fortification walls of Constantinople, is located at an altitude of 17m on the coast of the Marmara Sea, about 1350 m southwest of the *Porta Aurea* (Golden Gate). It can be mentioned that the polychrome mosaics comprise five different ornamental compositions created with the geometric motifs and the vegetal decoration figures used in some parts of geometric patterns. These; respectively from the center to the outside, octagram placed in two circles borders with wave and weaving motifs, interlocking knots surrounding octagram composition, four-pointed star composition consisting of intertwined triangles, eight-pointed star motifs consisting of parallelograms and geometric compositions consisting of squares placed inside the tangential circles. It is thought that the mosaics of Zeytinburnu will provide an important contribution to the limited mosaic repertoire that has existed in Istanbul until now.

Keywords: Constantinople, Zeytinburnu, Floor Mosaic, Late Antiquity, Archaeological Museum.

CONTRIBUTION OF GIS IN THE MANAGEMENT OF ROMAN MOSAICS DATA IN VOLUBILIS ARCHAEOLOGICAL SITE (MOROCCO)

Abdelilah DEKAYIR* - Nissma BOUZOUBAA**

ABSTRACT

In Volubilis, Roman mosaic conservation and restoration is an integral part of site management and requires a detailed inventory and cataloging of the different mosaics and the compilation of related data (documentation relating to each mosaic, history of interventions, geometry, mineralogy, etc.) in easily manageable databases.

The database of Volubilis mosaics was built on Access software. It allows the storage of all useful informations from the mosaic scale (documentation, types of pavement, weathering, soil etc.) to the archaeological site scale. Geographic Information Systems (GIS) allow the visualization of these mosaics in space (that is to say on the scale of the site) and their interrogation of the coupled documentation at the same time. The IT tool used (databases under Access and spatialization under ArcGIS software) is of primary use in managing this heritage and helping in decision-making by site conservators and restorers.

Keywords : GIS, ArcGIS, Roman Mosaics, Volubilis, Morocco.

* Abdelilah Dekayir, GEOTECH Research Team, Faculty of Sciences, Moulay Ismail University, Meknes, Morocco, E-mail : a.dekayir@umi.ac.ma

** Nissma Bouzoubaa, GEOTECH Research Team, Faculty of Sciences, Moulay Ismail University, Meknes, Morocco, E-mail: nissma.bouzoubaa@gmail.com

VOLUBILIS ARKEOLOJİK SİT ALANI ROMA MOZAİKLERİNİN YÖNETİMİNDE COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ (GIS)’NİN KATKISI

ÖZET

Volubilis’teki alan yönetiminin tamamlayıcı bir parçası olan Roma mozaiklerinin konservasyonu ve restorasyonu konusunda, farklı mozaiklerin detaylı bir katalog ve envanterine, ayrıca ilişkili bilgilerin kolay yönetilebilir veritabanlarında derlemesine (her bir mozaik için ilgili belgeleme, müdahalelerin tarihçesi, geometri, mineroloji etc.) ihtiyaç vardır. Volubilis mozaikleri veri tabanı Access yazılımı yardımıyla hazırlanmıştır. Bu veri tabanı mozaik ölçeğinden (belgeleme, döşeme tipleri, hava kaynaklı aşınma, toprak etc.) arkeolojik sit ölçeğine kadar tüm gerekli bilgilileri içermektedir. Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS) alandaki (yani sit ölçeğindeki) bu mozaiklerin görselleştirilmesine, aynı zamanda onların belgelemelerinin teyit edilmesine izin verir. Kullanılan IT aracı (Access altındaki veri tabanı ve ArcGIS yazılımıyla sağlanan mekansallaştırma) bu mirasın yönetimi ve konservatör ve restoratörlerin karar vermesine yardımcı olma konusundaki birincil kaynaktır.

Anahtar Kelimeler : GIS (Coğrafi Bilgi Sistemleri), ArcGIS, Roma Mozaikleri, Volubilis, Fas.

HALF-HUMAN HALF-VEGETAL HYBRIDS IN THE EASTERN MOSAICS

Stéphanie DERWAELE *

ABSTRACT

Half-human half-vegetal figures spread in Roman decors from the middle of the 1st century B.C. They inherit formal, symbolic, and religious elements from their Greek counterparts, but they also display an unprecedented formal and syntactic diversification, which reflects a symbolic renewal. Quickly, regional or provincial trends developed in the use of the motif, particularly in the field of mosaics.

What are the particularities of the Oriental *corpus*? What can we learn from a comparison with other media such as architectural sculpture? To what extent will this repertoire be used by craftsmen in Christian contexts? These are all questions that can be answered by a contextualised analysis of the documents.

Keywords: Mosaic, Eastern Mosaics, Oriental Corpus, Half-Human Figures, Half-Vegetal Figures.

DOĞU MOZAIKLERİNDEKİ YARI-İNSAN YARI-BİTKİSEL MELEZLER

ÖZET

Yarı-insan yarı-bitkisel figürler Roma süslemeleri üzerinde MÖ 1. yüzyıldan itibaren yayılım gösterir. Onlar Yunan benzerlerinden biçimsel, sembolik ve dini öğeleri miras almakla birlikte, sembolik bir tekerrürü yansıtan benzeri görülmemiş bir biçimsel ve dizilimsel çeşitlilik gösterirler. Motiflerin kullanımında özellikle mozaik alanında hızlı bir bölgesel veya eyaletsel bir eğilim gelişmiştir.

Doğu Korpusu'nun özellikleri nelerdir? Mimariye bağlı heykeltıraşlık eserleri gibi diğer görsel öğelerle karşılaştırmalardan ne gibi bilgiler edinebiliriz ? Bu repertuar Hristiyan zanaatkarlar tarafından ne ölçüde kullanılacak? Bunların tümü belgelerin bağlamsal analizi ile cevaplanabilecek sorulardır.

Anahtar Kelimeler : Mozaik, Doğu Mozaigi, Doğu Korpusu, Yarı-İnsan Figürler, Yarı-Bitkisel Figürler.

* Stéphanie Derwael, Chargée de Recherches F.R.S.-FNRS, Université de Liège: chercheuse associée IFEA - Istanbul. Université de Liège, Faculté de Philosophie et Lettres, Quai Roosevelt 1B (Bât. A4), 4000 Liège, Belgium, E-mail : s.derwael@uliege.be

CHRISTIAN CENSORSHIP AND REINTERPRETATIONS OF MOSAICS WITH ORPHIC THEMES OF A *DOMUS* (BUILDING A) IN PIAZZA DELLA VITTORIA IN PALERMO

Dominique Maria DI CARO*

ABSTRACT

Phoenician-Punic *emporium*, *Pánormos*, an all-port city for the Greeks, *Pánormus* for the Romans, during the late Roman and early Christian period continued to be one of the major nerve centres of the Mediterranean and a crossroads of trade and ideological exchanges, playing the role, following the process of Christianization, of episcopal seat.

In the area of Piazza della Vittoria, where a Roman residential district was established and later became the seat of the city's episcopal complex, the discovery in 1868 of a monumental *domus* of the imperial age (II-V century AD), called building A, offers with its mosaic “of the Seasons”, a case-study on the phenomenon of continuity of occupation, in an urban context, with change of use of spaces functional to a different religious practices.

The mosaic in question was subject to interventions of remaking by a Christian community that tampered with the addition of floral motifs, panels with Orphic-Pythagorean and Dionysian elements. So the private building, which was meant to be the seat of a *schola*, that is a meeting place of Orphic communities, continued to be frequented by Christians, probably constituting a *domus ecclesie*, as attested by the burials and the materials found, including the explicitly Christian oil lamps.

Keywords: Piazza Della Vittoria, Domus, Building A, Mosaic, Orpheus.

* Dominique Maria Di Caro, PhD at the Carlos III University of Madrid in international co-supervision with the University of Calabria (UNICAL), Spain, E-mail: arkeodomi89@gmail.com

HRİSTİYAN SIKI DENETİMİ VE PALERMO PIAZZA DELLA VITTORIA'DAKİ BİR DOMUSUN (A YAPISI) ORPHEUS KONULU MOZAIKLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI

ÖZET

Fenike-Pön emporiumu, Panormos, Yunanlılar için tam bir Yunan şehri, Romalılar için Panormus Geç Roma ve Erken Hristiyanlık Dönemi'nde Akdeniz'in ana komuta merkezlerinden biri, ticari ve ideolojik alışverişlerin kavşak noktalarından biri olmaya devam etti ve akabindeki Hristiyanlık sürecinde bir psikoposluk merkezine dönüştü.

Önceleri bir Roma yerleşim bölgesinin bulunduğu, daha sonraki bir dönemde şehrin psikoposluk merkezi haline gelen Piazza della Vittoria bölgesinde 1868'deki Roma İmparatorluk Çağı'na ait (II-V yüzyıl) A Yapısı adlı anıtsal bir domusun keşfi “Mevsimler” mozaïği ile farklı dini pratikler için işlevsel olan mekanların kullanımının değişimi ile kentsel bağlamda işlevin sürekliliği üzerine bir vaka örneği sunar.

Söz konusu mozaïğin üzerine, bir Hristiyan topluluğu tarafından çiçek motifleri, Orphik – Pisagorian ve Dionysiak unsurlarına sahip paneller eklenerek yeniden yapılandırma müdahalelerine tabi tutulduğu görülmektedir. Böylece, bir schola, yani Orpheusçu topluluklar için bir toplantı yeri olması gereken bu özel bina, muhtemelen bir domus ecclesie oluşturan mezarların ve Hristiyan kandilleri de dahil bulunan materyallerin kanıtladığı gibi, Hristiyanların bir uğrak yeri olmaya devam etti.

Anahtar Kelimeler: Piazza Della Vittoria, Domus, A Yapısı, Mozaik, Orpheus.

ROMA VE ERKEN BİZANS DÖNEMLERİ'NDE TRİPOLİS (LYDİA) MOZAİKLERİ

Bahadır DUMAN*

ÖZET

Büyük Menderes (*Maiandros*) Nehri'nin kenarındaki Tripolis'te 2012- 2021 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalarda kentin hem kamusal hem de sivil mimariye ait yapılarının bazılarında mozaik döşemeli mekanlar tespit edilmiştir.

Kamusal mimaride daha çok cadde ve agora gibi yapıların sütunlu galerileri bitkisel süsleme ağırlıklı mozaiklerle kaplanırken, sivil mimariye ait yapıların başında gelen konutlarda ise geometrik ve bitkisel süslemenin zaman zaman birlikte kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Mozaikli Konut olarak isimlendirilen ve kentin Geç Helenistik Dönem'den başlayarak MS 4-5. yy'lara kadar yerleşim mimarisine ait önemli veriler elde edilmesine olanak sağlayan alanın birimlerinde oldukça ince işçiliğe ve üst düzey kaliteye sahip mozaik döşemeler ise Tripolis'te 10 yıldır gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarında tespit edilen en sağlam örnekleri oluşturmaktadır. Söz konusu konut alanında tespit edilen mozaikler ve döşemeleri aynı zamanda MS 4. yy'ın ortalarında yaşayan, Tripolis topraklarında yetişmiş ve Roma'da Senatörlüğe kadar yükselmiş Hermolaos'a ait bir onurlandırma heykeline ait kaidenin yazıtında geçen "...eğer O'nun ailesi ve yaptığı çok güzel işlerle ilgili daha fazla öğrenmek istersen tanıkları şehir halkı ve meşhur malikaneleri olacaktır" ifadesinden de anlaşılabacağı üzere Geç Roma Dönemi'nde Tripolis'in konutlarının Antik Çağ'da da meşhur olmasına katkı sağlayan unsurlardan olmalıdır.

Tripolis'te bulunan mozaiklerin yerel unsurlarca mı yoksa gezici atölyeler tarafından mı yapıldığına dair sorulara şu an için çok net olarak cevap bulunamasa da 2015 yılı kazı çalışmalarında kentin merkezi konumdaki ana caddelerinden birinin sütunlu galerisinde tespit edilen mozaik taşlarını oluşturmak için kesilen ve çeşitli işlemlerin evrelerine ait izler taşıyan küçük taş kırıklarından oluşan buluntu topluluğu, Tripolis'te mozaik işçiliğine yönelik çeşitli faaliyetlerin ilk izlerini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lydia, Tripolis, Mozaik, Roma Dönemi, Bizans Dönemi.

* Prof. Dr. Bahadır Duman, Pamukkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kampüs-Denizli, Türkiye, E-mail: bahadirduman@yahoo.com

MOSAICS OF LYDIAN TRIPOLIS IN THE ROMAN AND EARLY BYZANTINE PERIODS

ABSTRACT

Archaeological excavations conducted from 2012 through 2021 at Tripolis by the River Maeander have brought to light spaces with mosaic pavements in some public and civilian structures.

Mostly the colonnaded galleries of streets and agorae of public architecture are paved with mosaics displaying mainly vegetal decoration whereas civilian structures led by houses feature mosaics with vegetal and geometric décor together at times.

The Townhouse with Mosaics, which has provided us with immense data regarding settlement architecture of the city from the Late Hellenistic through the fourth-fifth century AD, has rooms with mosaic pavements with fine craftsmanship and high quality, which are the most intact examples uncovered in the course of ten years of excavations. These mosaics and floorings should be among the elements contributing to the fame of Late Roman houses of Tripolis in Antiquity as inferred from the inscription on the pedestal of the honorary statue of Hermolaos, a Tripolitan who attained the level of senator in Rome in the mid-fourth century AD, stating that “... in case you would like to learn more about His family and his graceful deeds the city’s people and their renowned townhouse shall be the witnesses.”

For the time being it is not possible to clearly answer the query regarding the identity of masters who made the Tripolitan mosaics, whether they were local or wandering ateliers; however, in 2015 campaign, stone fragments bearing traces of processing phases to manufacture tesserae were uncovered in the colonnaded gallery of a main artery of the city and they constitute the first evidence for activities regarding mosaic production at Tripolis.

Keywords: Lydia, Tripolis, Mosaic, Roman Period, Byzantine Period.

GORDİON MÜZESİNDE SERGİLENMEKTE OLAN ÇAKILTAŞI MOZAİKLERİN YENİ TAŞIYICIYA AKTARILMASINDA FACING VE ZARF UYGULAMASI

Halil İbrahim DURAL*

ÖZET

Gordion, Akdeniz ile Yakın Doğu arasındaki ticaret yollarının kesiştiği noktada yer alan antik dünyanın en önemli kültürel ve siyasi merkezlerinden biridir. Büyük İskender'in ünlü Gordion Düğümünü kestiği yerdir. Gordion'da ilk arkeolojik araştırma 1900 yılında Alfred ve Gustav Körte kardeşler tarafından yürütülmüş ve Yassıhöyük alanını ilk kez antik Gordion olarak tanımlamışlardır. 50 yıllık bir aradan sonra 1950 yılında kazılar Rhodney S. Young tarafından yeniden başlatılmıştır ve halen devam etmektedir.

Kırk sezonluk kazı ve yetmiş yıllık kazı sonrası analizlerin ardından, diğer buluntular arasında iki buluntu öne çıkmaktadır: MM tümülüsü ve mozaikler. Mozaiklerin de en dikkat çekici olanı 1956 yılında keşfedilen “Megaron II” mozaikleridir. Binlerce kırmızı, mavi-gri ve beyaz taştan oluşan aranjman, geometrik motiflerden oluşan bir kaleideskop görüntüsüdür. 1963 yılında zeminin en iyi korunmuş kısımları kesilerek 33 panelden oluşan bir seri halinde kaldırılmıştır. 1983 yılında, kaldırılan paneller, yakınlardaki Yassıhöyük köyündeki Gordion Müzesi'nde açık havada, bir sundurma altında sergilenmektedir. Mevcut teşhir, bu dünya çapındaki sanatsal ve tarihi eseri korumak ve sergilemek için yetersizdir. Koruma, bakım ve sergileme için yeni ve modern bir taşıyıcı sistem gereklidir. Mozaiklerin yeni bir taşıyıcı sisteme taşınması önündeki başlıca engeller kaldırma, facing ve betondan arındırmadır. Bu çalışmada, replika bir çakıl mozaik panel üzerinde facing için yeni bir yöntem test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Çakıl Taşı Mozaik, Taşıyıcı Panel, Facing.

* Halil İbrahim Dural, Ankara Hacı bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Yenimahalle, Ankara, E-mail: hidural@yahoo.com

FACING AND ENVELOPE APPLICATION AT TRANSFERRING PEBBLE MOSAICS TO NEW BACKING PANELS EXHIBITED AT GORDION MUSEUM

ABSTRACT

Gordion is one of the most important cultural and political centers of the ancient World located at the intersection of trade routes between the Mediterranean and the Near East. The city became especially prominent shortly after the Phrygians settled there in the 12th century BCE. Gordion is the place where Alexander the Great cut the famous Gordion Knot. The first archaeological excavation at Gordion was in 1900 and conducted by Alfred and Gustav Körte brothers. They identified Yassıhöyük site as ancient Gordion for the first time. In 1950 excavations restarted by Rodney S. Young after a hiatus of 50 years and still continues.

After 40 seasons of excavation and seventy years of post-excavation analysis, two discoveries among the other findings are prominent. MM tumulus and the mosaics. The most remarkable of mosaics is the “Megaron II” mosaics discovered in 1956. Generally believed to be the earliest example of its kind in the World until recently. Arrangements of thousands of red, blue-gray, and white stones formed a kaleidoscope of geometric motifs. In 1963 the best preserved parts of the floor were cut out and lifted in a series of 33 panels. In 1983, the lifted panels were installed and exhibited in an outdoor display at the Gordion museum in the nearby village of Yassıhöyük. The current display is inadequate to protect and exhibit this world-class artistic and historical work. A new modern backing is necessary for protection, maintenance and exhibition. Main obstacles to rebacking the mosaics are lifting, facing and concrete removal. In this study a novel method for facing is tested on a replica pebble mosaic panel.

Keywords: Mosics, Pebble Mosaics, Rebacking, Facing.

LOOKING BEYOND THE OBVIOUS: REREADING THE MESSAGE OF THE MOSAICS

Maria de Jesus DURAN KREMER*

ABSTRACT

When we look at the mosaic pavements that have come down to us over the centuries, it is easy to see that many of the patterns chosen were part of a decorative grammar that reflected a world view adapted to the geographical area, the social class and the time when the mosaic was built.

The dawn of Christianity in the Roman Empire was no exception: traditional patterns were "adopted" by the new religion, in a discourse adapted to the moment in time and to the local social and political evolution. An adoption which at a certain moment allowed a veiled identification as a follower of the new religion.

In the present intervention, the author proposes to present an analysis of the evolution of some of these patterns in the light of the Christianisation in the westernmost part of Lusitania.

Keywords: Christianity, Roman Empire, Lusitania, Mosaic, Patterns.

* PhD Maria de Jesus Duran Kremer, IHA (Art History Institut) – FCSH – Universidade NOVA de Lisboa, Portugal, E-mail: mjesuskremer@hotmail.com

BARİZ GÖRÜNENİN ÖTESİNE BAKMAK: MOZAİKLERİN MESAJININ YENİDEN OKUNMASI

ÖZET

Yüzyılları aşır günümüze ulaşan mozaik döşemelere baktığımızda, seçilen motiflerin birçoğunun, coğrafi bölgeye, sosyal sınıflara ve mozağin yapıldığı döneme uyarlanmış bir dünya görüşünü yansıtan dekoratif bir gramerin parçası olduğunu görebiliriz.

Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın Şafağı da bir istisna değildi: geleneksel kalıplar, yeni din tarafından, zaman içinde âna, yerel ve politik evrime uyarlanmış bir söylemde kabul edilmiştir. Bu, belirli bir anda, yeni dinin takipçisi olarak örtülü bir tanımlamaya izin veren bir uyarlamadır.

Yazar, bu sunumda, Lusitania'nın en batısındaki Hristiyanlaşma sürecinin ışığında bu motiflerin bir bölümünün evriminin bir analizini sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu, Lusitania, Mozaik, Motif.

ORTAÇAĞ BEZEMELERİNİN SİMETRİLERİNDE SAKLI KÜLTÜR İLİŞKİLERİ

Mehmet ERBUDAK*

ÖZET

Kültür topluluklarının sanatsal konularda birbirlerini etkilemelerini matematiksel yöntemlerle incelemeyi deneyen bu çalışmada 7 Ortaçağ uygarlığının yaratmış olduğu iki boyutlu bezemeler ilk önce simetrilerine göre 17 *Wallpaper* grubuna ayrılmış, her uygarlık için grupların kullanılış sıklığı sayısal olarak saptanmıştır. Uygarlıklar arasındaki ilişkileri bulmak için *Wallpaper* gruplarının kullanılış sıklıklarına *kosinüs yöntemi* uygulanmış, bu şekilde her bir çift topluluk için toplam 21 tane *korelasyon sayısı* elde edilmiştir. Bu korelasyon sayılarına uygulanan *hiyerarşik kümeleme tekniği* uygarlıkların birbirlerine yakınlıklarını kümeleri ortaya çıkarmıştır.

İncelenen uygarlıklar, MÖ 650lerden sonra Anadolu'ya yerleşen *Helenler*, daha sonra gelip MS 4. yüzyılda imparatorluk kuran *Doğu Romalılar*, kökleri Ortaasya'da olan *Büyük Selçuklular* ve *Anadolu Selçukluları*, 1000 yıllarında Kilikya'ya yerleşip Helen-Roma yapıtlarıyla tanışan *Ermeniler*, 7. yüzyılda İslam'ı yaymaya başlayan *Araplar* ve *Endülüs Emevileri*'nden oluşmaktadır.

Hiyerarşik kümeleme tekniği uygarlıkların iki ana kümede toplandıklarını gösterir: Birincisi olan Helen-Roma grubu etkisini Anadolu'da olduğu kadar Endülüs'te de belli eder. İkincisi ise Arapların ve Selçukluların bulunduğu İslami gruptur.

Böylece matematiğin değişik dallarından esinlenen simetri analizi ve istatistiksel yöntemler yardımıyla değişik uygarlıkların sanat eserlerindeki simetriler incelenmiş, uygarlıklar arasında sanatsal etkileşmelerin bulunabilmesi yolunda yenilikçi bir adım atılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bezemeler, Simetri, *Wallpaper* Grupları, Korelasyon, Hiyerarşik Kümeleme Tekniği.

* Mehmet Erbudak, Bağımsız Araştırmacı, Department of Physics, ETHZ, CH-8093 Zurich, Swiss, E-mail: erbudak@phys.ethz.ch

CULTURAL INTERACTIONS OF MEDIEVAL SOCIETIES HIDDEN IN THE SYMMETRY OF ORNAMENTS

ABSTRACT

Planar ornaments of 7 medieval civilizations are first quantified by classifying them into 17 *wallpaper groups* according to their symmetry. The frequency of each symmetry group is then used to calculate the pairwise correlation applying the *cosine law*. Finally, a *hierarchical cluster analysis* is performed on the correlations to find cultural groups that are closely related to each other.

We consider the *Hellenic* colonies founded in Anatolia before 650 BC. The *Romans* who conquered them established the *Eastern Roman Empire* in the 4th century AD. The *Seljuks* came from Central Asia around 1000, and the *Seljuks of Rum* gradually invaded the Roman territories. The historical *Armenians* moved to Cilicia and came into contact with the Hellenistic culture. The *Muslim Arabs* arrived from the Arabian Peninsula in the 7th century, while the Umayyad dynasty flourished in *Andalusia* after 750.

The results show the formation of two clusters: the Hellenistic art inspired neighboring civilizations and even influenced the Umayyads in Andalusia. The Islamic cluster includes the Arabs and the Seljuk dynasties.

This work demonstrates the possibility of applying symmetry analysis and statistical methods to the visual arts to reveal valuable details such as the hidden influences in art practice.

Keywords: Ornaments, Symmetry, Wallpaper Groups, Correlation, Hierarchical Cluster Analysis.

OLYMPOS 3 NO'LU KİLİSE'DEN BAZI BULGULARLA AZ BİLİNER BİR UYGULAMA: AHŞAP KAT ZEMİNİ ÜZERİNE MOZAİK DÖŞEME

Seçkin EVCİM*

ÖZET

Antik çağın çeşitli tipteki mozaik uygulamaları günümüzde karşımıza çoğunlukla sağlam bir altyapı üzerine zemine serilmiş olarak veya yatak harcı ile duvar ve tavan yüzeylerine uygulanmış olarak çıkmaktadır. Bununla birlikte Vitruvius'un *De Architectura* adlı eserindeki zemin yapım talimatları ve bazı az sayıdaki arkeolojik kalıntı sayesinde ahşap üst kat zeminlerinin de konsantre alt katmanlı taş plakalarla veya tesseralarla kaplanabildiği anlaşılmaktadır. Bu yöntem ve uygulama şekli bu tip döşemelerin muhtemelen yaygın olmayışından dolayı arkeolojik verilerin yetersiz kalmasıyla pek fazla tanınmamaktadır.

Olympos Antik Kenti kazılarında, 3 No'lu Kilise'nin yan neflerinde bu tip bir döşemenin nefler üzerindeki galerilerin zemininde opus tessellatum tekniğinde uygulanmış olabileceğine dair bulgular elde edilmiştir. Eldeki verilere göre kilisenin galerileri, duvarlar ve nef ayrımı tarafından taşınan ahşap giriş ve kaplama ile oluşturulmuştur. Duvarlardaki giriş yuvaları ve taşıyıcı sisteme ait yıkıntı bunu açık bir şekilde göstermektedir. Her iki yan nef zeminini üzerinde ve nef ayrımına ait yıkıntının hemen altında nef zeminine ait olmayan, parçalanmış durumda mozaik parçalarına, tesseralara ve bunların alt tabakasına dair kalıntılara rastlanmış olup, bu kalıntıların ahşap konstrüksiyonlu galerilerin zemin döşemesine ait olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Olympos 3 No'lu Kilise'deki bulgular üzerinden ahşap üst kat zeminlerine mozaik döşemelerin nasıl inşa edildiği diğer bazı örneklerle de değinilerek açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Döşeme Teknikleri, Ahşap Kat Üzerine Mozaik Döşeme, Contignatio, Olympos, Erken Bizans Bazilikası.

* Dr. Öğr. Üyesi Seçkin Evcim, Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Cumhuriyet Yerleşkesi, Altınordu, Ordu, Türkiye, E-mail: seckinevcim@gmail.com

SOME FINDINGS FROM THE OLYMPOS CHURCH NO. 3 ON A LITTLE-KNOWN PRACTICE: MAKING MOSAIC ON WOODEN UPPER FLOORS

ABSTRACT

Various types of antique mosaics are mostly seen as installed to the ground on a thick foundation or laid onto wall and ceiling surfaces with setting bed. However, it is understood that the wooden upper floors could also be covered with a layer of concrete surfaced with tile or tesserae, thanks to the instructions for floor construction in Vitruvius' *De Architectura* and some few archaeological remains. Such floors and their application methods are not well known because archaeological data is limited due to this type of flooring -probably- was not common.

In the excavations of the Lycian Olympos, materials found at the aisles of Church No. 3 indicating that such a pavement may have been applied in the opus tessellatum technique on the gallery floors above the aisles. According to the traces that can be seen today, the gallery floors of the church were constructed with timber joists and planks carried by the walls and nave arcades. The beam holes on the walls and the ruins of the nave arcades and galleries clearly show this. Mosaic fragments, tesserae and subfloor materials, which do not belong to the ground floor, were found just below the ruins of the nave arcades at both aisles, and these remains are thought to belong to the floor pavements of wooden constructed galleries.

In this study, it is explained how the mosaic pavements were constructed on the wooden upper floor decks through the findings in Church No. 3 of Olympos with reference to some other examples.

Keywords: Flooring Methods, Mosaic Pavement on Wooden Floor, Contignatio, Olympos, Early Byzantine Basilica.

LATE ANTIQUE *DOMUS* OF VIA DOGANA IN FAENZA
THE *VESTIBULUM* MOSAIC COMPLETION OF THE RESTORATION WORK
NEW METHODS FOR CONSERVATION AND ENHANCEMENT

Agnese FRANZONI* - Elena SAGRIPANTI** - Paola PERPIGNANI*** - Michele

MACCHIAROLA**** - Simone ZAMBRUNO*****

ABSTRACT

The paper we would like to present describes the multidisciplinary study and the completion of the restoration work conducted on an important floor mosaic from the fifth century A.D. The floor, a big polychrome and figured mosaic, measuring about 35 sqm, was discovered in the 1970s in the city center of Faenza and belonged to the *vestibulum* of a late antique *domus*.

The central *emblema* shows a significant scene that takes us back to the Achilles myth. An effective collaboration between the Parco Archeologico di Classe - RavennAntica Foundation and the University of Bologna Master Degree in Conservation and Restoration has allowed to experiment, test and improve some methodologies concerning mosaic restoration and enhancement.

Specifically, some experimental studies regarding the use of lime mortars were carried out, in order to reintegrate the small gaps in the mosaic. Furthermore, in addition to a three-dimensional relief of the whole floor, some virtual integration proposals were created. At the same time some information panels were proposed to integrate the museum project.

The restoration was thus a moment of study and active experimentation, that did not neglect the enhancement of such a significant artistic testimony. Soon the mosaic will be exhibited in the new section of the *Classis Ravenna* - city and territory Museum, *Living in Ravenna*, and therefore it will be accessible to the general public.

Keywords: Mosaic, Late Antique, Dogana Domus, Vestibulum, Restoration, Conservation.

* Agnese Franzoni, Restorer graduated in Single Cycle Degree/Combined Bachelor and Master: Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna (RA), Italy, E-mail: agnese.franzoni@studio.unibo.it

** Elena Sagripanti, Restorer graduated in Single Cycle Degree/Combined Bachelor and Master: Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna (RA), Italy, E-mail: elena.sagripanti@studio.unibo.it

*** Paola Perpignani, Restorer and Restoration Professor at Single Cycle Degree/Combined Bachelor and Master: Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna (RA), Italy, E-mail: paola.perpignani3@unibo.it

**** Michele Macchiarola: Researcher in Cultural Heritage Group at Institute of Science and Technology for Ceramics (ISTEC) in Faenza (RA), Italy, E-mail: michele.macchiarola@istec.cnr.it

***** Simone Zambruno: Informatics Professor at Single Cycle Degree/Combined Bachelor and Master: Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Alma Mater Studiorum, University of Bologna, Campus Ravenna (RA), Italy, E-mail: simone.zambruno2@unibo.it

**FAENZA'DAKİ GEÇ ANTİK ÇAĞ VIA DOGANA DOMUSU
VESTIBULUM MOZAIĞI RESTORASYON İŞLEMİNİN TAMAMLANMASI
YENİ KORUMA VE İYİLEŞTİRME METODLARI**

ÖZET

Bu bildiri, MS 5. yüzyıla ait önemli bir taban mozaïği üzerinde yürütölen multidisipliner çalışmayı ve restorasyon çalışmasının tamamlanmasını anlatmaktadır. Faenza şehir merkezinde 1970 lerde keşfedilen yaklaşık 35 m² boyutunda çok renkli ve figürlü büyük bir mozaik zemin Geç Antik Çağ'a ait bir *domusun vestibulum* bölümüne aitti. Merkezi *emblema* bizi Akhilleus mitosuna geri götüren önemli bir sahneyi göstermekteir.

Parco Archeologico di Classe - RavennAntica Vakfı ile Bologna Üniversitesi Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı arasındaki etkili bir işbirliğı mozaik restorasyonu ve iyileştirmesi ile ilgili bazı metodolojilerin denenmesine, test edilmesine geliştirilmesine olanak sağlamıştır.

Mozaik üzerindeki küçük boşlukların tamamlanması için özellikle kireç harç kullanımına ilişkin deneysel çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, zeminin tümünün üç boyutlu rölyefine ek olarak bazı sanal birleştirme önerileri de oluşturulmuştur. Aynı zamanda müze projesine dahil edilmek üzere bazı bilgi panelleride önerilmiştir. Restorasyon, bu haliyle böylesine önemli bir sanatsal tanıklığın geliştirilmesini ihmal etmeyen bir çalışma ve aktif deney anı olmuştur. Mozaik, yakın bir zamanda şehir ve bölge müzesi olan *Classis Ravenna'nın (Ravenna'da Yaşam)* yeni bölümünde halka açık bir biçimde sergilenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Geç Antik, Dogana Domusu, Vestibulum, Restorasyon, Koruma.

WHY IS JONAH DEPICTED ON MOSAIC FLOORS IN SYNAGOGUE AND CHURCHES? IT'S SYMBOLISM

Zaraza FRIEDMAN*

ABSTRACT

The Book of Jonah is the shortest in the Hebrew Tanach/The Old Testament. It provides an important and significant source for the Jewish as well the Christian learnings.

The book is read in the afternoon service of the Day of Atonement (Hebrew, Yom Kippur). For the Jews the Book of Jonah is about the power of repentance and that the principle of pardon/forgiveness was more important than the principle of justice. For the Christians the Book symbolizes the burial and subsequent resurrection of Jesus, emphasized in Matthew 12:39-41, and called the "sign of Jonah".

The proposed paper will bring into discussion, for the first time, the motif of Jonah depicted on the mosaic floors of the Huqoq Synagogue in Galilee in Israel (5th century CE; the only evidence yet in Israel) and in Christian contexts of Tomb M, of the tombs complex of Julii in the Vatican necropolis (mid-3rd century CE), the Byzantine Basilica of Theodor at Aquileia (4th century CE) in Italy, and the Jonah medallion in the north aisle in the Church of Mahatt el-Urdi, Beit Guvrin/Eleutheropolis (mid-6th century CE) in Israel. According to the Second Commandment the Jew are forbidden to use any human or animal figures in their decorations of any kind: "Thou shalt not make unto thee any graven image, or any likeness of anything that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth. Thou shalt not bow down thyself to them nor serve them". Thus, the depiction of the Jonah panel in the Huqoq Synagogue seems to contradict this law. The figurative decorations of this mosaic will also be discussed in this paper.

These mosaics will be referred to their symbolism and location within Jewish and Christian religious edifices.

Keywords: Jonah, Huqoq Synagogue, Basilica, Churches, Mosaics.

* Zaraza Friedman, Independent Scholar, Israel, E-mail: zaraza@research.haifa.ac.il

JONAH / YUNUS SINAGOG VE KİLİSE TABAN MOZAİKLERİNDE NEDEN BETİMLENMİŞTİR? ONUN SEMBOLİZMİ

ÖZET

Jonah / Yunus Kitabı, Musevi Tanahı / Eski Ahitteki en kısa kitap olmakla birlikte Yahudi ve Hristiyan öğretileri için önemli bir kaynaktır.

Kitap, Kefaret Günü dini töreninin öğleden sonraki bölümünde okunur (İbranice, Yom Kippur). Yahudiler için Jonah / Yunus Kitabı, tövbenin gücü ve af dileme/bağışlanma ilkesinin adalet ilkesinden daha önemli olduğu hakkındadır. Hristiyanlar için bu kitap, Matta 12:39-41’de vurgulanan ve “Yunus’un işareti” olarak adlandırılan, İsa’nın defni ve ardından dirilişini sembolize eder.

Bu bildiri İsrail Celile’deki Huqoq Sinagogu (MS 5. yüzyıl; İsrail’de günümüze kadar bulunmuş tek örnek), İtalyada’dan Vatikan Nekropolisi Juliuslar mezar kompleksi Hristiyan kontekstinde bulunan M Mezarı (MS 3. Yüzyıl ortaları) ve Aquileia’daki Bizans Dönemi Theodor Bazilikası (MS 4. yüzyıl) ve İsrail Beit Guvrin/Eleutheropolis’de bulunan Mahatt el-Urdi Kilisesi’nin kuzey nefi (MS 6. yüzyıl) mozaik zeminlerinde tasvir edilen Jonah / Yunus motifini ilk kez tartışmaya açacaktır. İkinci Emir’e göre Yahudilerin her türlü süslemelerinde insan veya hayvan figürü kullanmaları yasaklanmıştır: “Yukarıda göklerde olanın, aşağıda yerde olanın veya yerin altında suda olanın hiçbir oyma tasvirini yapmayacaksın. Onlara boyun eğmeyeceksin ve hizmet etmeyeceksin”. Dolayısıyla Huqoq Sinagogu’ndaki Jonah / Yunus panelinin tasvirinin bu emirle çeliştiği görülmektedir. Bu mozağin figürlü bezemeleri de bu bildiride ayrıca ele alınacaktır.

Bu mozaiklerin sembolizmlerine ve Yahudi ve Hristiyan dini yapıları içindeki konumlarına atıfta bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jonah/Yunus, Huqoq Sinagoğu, Basilika, Kilise, Mozaikler.

THE DEPICTION OF THE NILE ON MOSAICS: DIFFERENT CONTEXTS, DIFFERENT MEANINGS

Anne-Marie GUIMIER-SORBETS*

ABSTRACT

Using examples coming from different regions of the Roman Empire, we will examine the depiction of the Nile god from the end of the Hellenistic to the Early Christian periods. We will show how, depending on the context, the same iconography can take on a religious character – when the image is associated with the cult of Egyptian deities, Serapis in particular – or a secular one, essentially when used in a domestic context. In the Early Christian period, the Nile was considered one of the rivers of Paradise and the iconography takes on a new meaning for both the patrons and the faithful.

Keywords: Mosaic, Nile, Iconography, Roman Empire, Egyptian Deities.

MOZAİKLER ÜZERİNDEKİ NİL TASVİRİ: FARKLI KONTEKSTLER, FARKLI ANLAMLAR

ÖZET

Bu çalışmada, Roma İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden gelen örneklerin ışığında, Helenistik Dönem sonlarından Erken Hristiyanlık Çağı'na kadar olan süreç içerisinde Nil tanrısının tasviri incelenecektir. Kontekste bağlı olarak, betimin Mısır tanrı kültürüyle, özellikle de Serapis ile ilişkilendirildiğinde ya da esasen yerel bağlamda dünyevi bir tanrı ile ilişkili kullanıldığında, aynı ikonografinin nasıl bir dini karakter kazanabileceği gösterilecektir. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde Nil, cennet nehirlerinden biri olarak kabul edildi ve ikonografi hem patronlar hem de inananlar için yeni bir anlam kazandı.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Nil, İkonografi, Roma İmparatorluğu, Mısır Tanrıları.

* Anne-Marie Guimier-Sorbets, Professeur émérite, Université Paris Nanterre, UMR ArScAn - Archéologie du monde grec et systèmes d'information, Présidente de l'AIEMA, France, E-mail : Anne-marie.guimier-sorbets@parisnanterre.fr

SYMBOLS OF FAITH IN THE MOSAIC FLOORS OF THE NEWLY DISCOVERED MONASTERY AT ASHDOD MARITIMA, ISRAEL

Lihi HABAS*

ABSTRACT

A monastery has been recently discovered in Ashdod Maritima – ancient Azotus. The site was excavated in the summers of 2019 and 2021. The ecclesiastical complex includes a basilica, several rooms, and a chapel on the north side, all decorated with mosaic pavements.

A mixed trend come to light in the mosaics: on the one hand there is a continuation of the geometric and vegetal compositions and motifs that originated in the Roman world and continued into the Byzantine period. On the other hand, the complex is unique in the appearance of the many symbols of faith scattered throughout its parts. All type of crosses are depicted; a medallion with a Greek cross accompanied by the Greek letters iota-chi, and alpha and omega; a medallion with a Latin cross standing on the Golgotha hill with the Greek letters iota-chi and alpha and omega; a large Latin cross standing on the Golgotha hill with two large Greek crosses between its arms; and a medallion with a quote from Psalms.

The complex is exceptional in the large number of crosses, and the names of bishops, priest, deacon, deaconesses who were involved in the construction and decoration or were buried in the complex, and the large number of dated inscriptions.

Keywords: Mosaic, Israel, Ashdod Maritima, Faith, Symbols.

* Dr. Lili Habas, The Hebrew University of Jerusalem, Israel, E-mail: habaslihi@gmail.com

İSRAİL, ASHDOD MARITIMA'DA YENİ KEŞFEDİLEN MANASTIRIN MOZAİK ZEMİNLERİNDEKİ İNANÇ SEMBOLLERİ

ÖZET

Antik Azotus kentinin bulunduğu Ashdod Maritima'da yakın dönemde bir manastır keşfedilmiştir. Bu sit 2019 ve 2021 yazlarında kazılmıştır. Kilise kompleksi bir bazilika, birkaç oda ve kuzey tarafta tümümozaik döşemelerle süslenmiş bir şapel içerir.

Mozaiklerde karışık bir eğilim karşımıza çıkar: Bir yandan Roma Dünyası'nda ortaya çıkan ve Bizans Dönemi'ne kadar süregelen bitkisel ve geometrik kompozisyonların devam ettiği görülürken, öte yandan kompleks, bölümleri içerisine dağılmış birçok inanç sembolünün betimiyle benzersizdir. Her tipte haç tasvir edilmiştir: Yunanca Iota-Khi ve Alfa ve Omega harflerinin eşlik ettiği haçlı bir madalyon; Yunan harfleri Iota-Khi ve Alfa ve Omega ile Golgotha Tepesi'nde duran Latin Haçı olan bir madalyon; kollarının arasında iki büyük Yunan Haçı ile Golgotha Tepesi'nde duran büyük bir Latin Haçı ve Mezmurlar (Zebur)'dan bir alıntı ile bir madalyon.

Kompleks, çok sayıda haç, yapının inşa ve dekorasyon faaliyetleri ile ilişkili veya komplekse gömülen piskopos, rahip, diyakoz (rahip yardımcısı) isimleri ve çok sayıda tarihlenebilir yazıtı açısından bir istisna oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, İsrail, Ashdod Maritima, İnanç, Semboller.

SİNOP BALATLAR KİLİSESİ ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA ERKEN BİZANS DÖNEMİ MOZAİKLERİNDEKİ KUŞ FIGÜRLERİNİN İKONOĞRAFİSİ

Ozan HETTO*

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu Sinop Balatlar Kilisesi Kazısında açığa çıkarılan adak mozaiklerinde görülen kuş figürleri ve ikonografileri oluşturmaktadır. 2016-2021 yılları arasında yürütülen kazı çalışmaları sonucunda açığa çıkarılan 10 farklı panodan oluşan Balatlar mozaikleri Yunanca yazıtlarından da anlaşıldığı üzere belli kişilerin adakları için yapılmıştır. Bulunduğu mekan ve yapılış gayesi bu mozaiklerin ikonografilerinin şekillenmesinde en önemli kilit noktasını oluşturmaktadır. Paganizm etkilerinden sıyrılarak Hristiyan bir kimlik kazanmayı hedefleyen erken Bizans mozaik sanatının tümünde olduğu gibi Balatlar Kilisesi mozaiklerinde de sadeleşme ve geometrik formlar içerisinde sınırlandırılmış alanlarda figürlerin tasvir edildiği görülmektedir. Kuş figürü dışında herhangi bir figüratif süsleme ile karşılaşılmayan Balatlar mozaik örneklerinde 10 farklı cinsten 42 kuş figürünün tasvir edildiği görülür. Kartal, güvercin, keklik, horoz/tavuk, kumru, papağan, leylek, ördek ve çeşitli ötücü kuşların yer aldığı mozaiklerde bu figürlerin tek başlarına ya da birlikte tasvir edildikleri kompozisyona göre çeşitli ikonografik anlamlara geldikleri görülmektedir.

Bilindiği üzere dünya sanat tarihi içerisinde pek çok farklı anlam ile özdeşleştirilen kuş figürleri her dönemde olduğu gibi Hristiyan sanatında da farklı kimi özellikleri doğrultusunda çeşitli anlamlar kazanmış sembolik figürlerdir. Bu bağlamda çalışmanın amacı Balatlar Kilisesi Mozaiklerinde karşımıza çıkan kuş figürlerinin cinslerini tayin ederek ikonografilerini tarihsel gelişimle birleştirerek Tevrat ve İncil temelli ikonografik yorumlarını tespit etmektir.

Anahtar Kelime: Sinop, Balatlar Kilisesi, Erken Bizans Mozaik Sanatı, Kuş Figürleri, Hristiyan İkonografisi.

* Ozan Hetto, Uzman Sanat Tarihçi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sinop Müzesi / Balatlar Kilise Kazısı, Sinop, Türkiye, E-mail: ozanhetto@hotmail.com

ICONOGRAPHY OF BIRD FIGURES IN EARLY BYZANTINE PERIODS MOSAICS IN THE LIGHT OF THE SINOP BALATLAR CHURCH

ABSTRACT

The subject of this study is the bird figures and iconographies seen in the votive mosaics unearthed during the Sinop Balatlar Church Excavation. Balatlar mosaics, consisting of 10 different panels, which were unearthed as a result of the excavations carried out between 2016-2021, were made for the vows of certain people, as understood from the Greek inscriptions. The place where it is located and the purpose of its construction constitute the most important key point in shaping the iconography of these mosaics. As in all of the early Byzantine mosaic art, which aims to gain a Christian identity by getting rid of the effects of paganism, it is seen that the figures are depicted in the restricted areas within the simplification and geometric forms in the mosaics of the Balatlar Church. It is seen that 42 birds figures from 10 different species are depicted in Balatlar mosaic samples, which do not encounter any figurative ornaments other than the bird figure. In the mosaics in which eagles, pigeons, partridges, roosters/chickens, doves, parrots, storks, ducks, and various songbirds take place, it is seen that these figures have various iconographic meanings depending on the composition in which they are depicted alone or together.

As it is known, bird figures, which are identified with many different meanings in world art history, are symbolic figures that have gained various meanings in line with some of their different characteristics in Christian art, as in every period. The aim of the study is to determine the types of bird figures in the Balatlar Church Mosaics and to identify the Torah and Bible-based iconographic interpretations by combining their iconography with historical development.

Keywords: Sinop, Balatlar Church, Early Byzantine Mosaic Art, Bird Figures, Christian Iconography.

BALATLAR KİLİSESİ KAZILARINDA GÜN IŞIĞINA ÇIKARILAN ERKEN BİZANS DÖNEMİ ADAK MOZAİKLERİ

Gülgün KÖROĞLU*

ÖZET

Türkiye'nin en kuzeyindeki Sinop'un şehir merkezinde yer alan Balatlar Kilisesi olarak tanınan yapı kalıntısında 2010 yılında arkeolojik kazılar başlamıştır. Daha eski kalıntılar üzerine Roma döneminde (2/3.yüzyıl) imparatorluk hamamı olarak inşa edilen abidevi ölçülerdeki yapı topluluğunun bazı bölümleri, Hristiyanlığın resmi din olarak ilan edilmesinden sonra 5.yüzyıl başlarında dini amaçlı kullanılmıştır. Sıralı plan tipindeki hamamın haç planlı caldariumu doğu haç koluna apsis eklenmesiyle kiliseye dönüştürülmüştür. Batıdaki Tepidarium avlu, frigidarium ise nekhorion olarak kullanılmıştır. Roma hamam yapısının zemininin ve duvarlarının resimlerle, opus tessellatum ve opus sectile tekniklerinde süslendiği kazılarda ele geçen malzemelere dayanılarak söylenebilmektedir.

Roma hamamının frigidariumu olan alanda ilk kez 2016 yılında *in situ* Erken Bizans dönemine ait taban mozaikleri gün ışığına çıkarılmıştır. Bulunan bu ilk mozaik pano ortadaki tahrip edilmiş ikiz mezarın etrafındaki bordürler şeklindedir. 2017-2021 yılları arasındaki kazı çalışmalarında da alanın batı kesiminde yan yana sıralanan on adet mozaik pano gün ışığına çıkarılmıştır. Geometrik ve bitkisel desenlerle dolgulanmış bordürlerin ortasında ya geometrik alanlar ya da birbirine düğümlerle bağlanan madalyonlar içinde farklı kuş betimleri ile yemlikten beslenen kuşlar, çiçek-haç gibi desenler görülür. Bir başka pano sonsuza giden örtüşen dairelere sahiptir. İki büyük panoda da vazodan çıkan asma dalları, üzümler ve farklı kuşlardan oluşan refrigerium sahnesi işlenmiştir. Mozaik panolarda Grekçe yazıtlar panoların adak olarak yaptırıldığına işaret etmektedir. Mozaiklerin malzeme ve işçilikleri aynı atölyenin işi olduğunu gösterir niteliktedir.

Bu bildiri kapsamında Balatlar adak mozaiklerinin yaptırılış amaçları, mimariyle ilişkisi, Sinop'taki çağdaşı mozaikler ve dönemin diğer mozaikleriyle teknik, üslup, kompozisyon, sembolik figür ve desenlerin inançla bağlantısı karşılaştırmalar yapılarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balatlar Kilisesi, Adak, Mozaik, Hamam, Refrigerium.

* Prof. Dr. Gülgün Köroğlu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ,Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bomonti Yerleşkesi, Şişli, İstanbul, Türkiye, E-mail: gulgun.koroglu.27@hotmail.com

EARLY BYZANTINE VOTIVE MOSAICS UNEARTHED IN BALATLAR CHURCH EXCAVATIONS

ABSTRACT

Archaeological excavations started in 2010 in the ruins of the building known as the Balatlar Church, located in the city center of Sinop, which is located in the northernmost part of Turkey. Some parts of the monumental building complex, which was built as an imperial bath in the Roman period (2/3rd century), on older ruins, were used for religious purposes in the beginning of the 5th century, after Christianity was declared as the official religion.

The cruciform caldarium of the sequential plan type bath was converted into a church by adding an apse to the eastern cross arm. Tepidarium in the west was used as courtyard and frigidarium as nekhorion. Based on the materials found in the excavations, it can be said that the floor and walls of the Roman bath structure were decorated with paintings, opus tessellatum and opus sectile techniques. In the area, which is the frigidarium of the Roman bath, the floor mosaics belonging to the Early Byzantine period *in situ* were unearthed for the first time in 2016. This first mosaic panel found is in the form of borders around the destroyed twin tomb in the middle. During the excavations between 2017-2021, ten mosaic panels lined up side by side in the western part of the area were unearthed. In the middle of the borders filled with geometric and vegetal patterns, either geometric areas or medallions tied to each other with knots, different bird depictions, birds feeding from mangers, and patterns such as flower-crosses can be seen. On two large mosaic panels, the scene of the refrigerium, consisting of vine branches, grapes and different birds eating fruits, is depicted. The Greek inscriptions on the mosaic panels indicate that the panels were built as votive offerings. The materials and workmanship of the mosaics show that they are the work of the same workshop.

Within the scope of this paper, the purpose of the votive mosaics of the Balatlar Early Byzantine Period (5th-6th century) construction, their relationship with architecture, the connection of technique, style, composition, symbolic figures and patterns with belief with contemporary mosaics in Sinop and other mosaics of the period will be introduced.

Keywords: Balatlar Church, Votive, Mosaic, Turkish Bath, Refrigerium.

BALATLAR KİLİSESİ MOZAIKLERİNİN KORUMA-ONARIM UYGULAMALARI

Celalettin KÜÇÜK* - Sedef ÖZTÜRK**

ÖZET

Anadolu'nun diğer bölgelerine oranla Karadeniz bölgesindeki yerleşim yerlerinde keşfedilen Roma ve Bizans dönemlerine ait döşeme mozaik repertuarı oldukça sınırlıdır. Ayrıca bu bölgedeki mozaik koruma-onarım uygulamalarına dair verilerin azlığı Balatlar Kilisesi kazılarında gün ışığına çıkarılan mozaiklere uygulanan koruma ve onarım yöntemlerinin bölge bağlamında da daha sonraki çalışmalara referans olması bakımından önemlidir.

Bu çalışma kapsamında, Sinop Balatlar Kilise Kazısında 2017-2021 yılları arasında gün ışığına çıkarılan adak (ex voto) mozaik panoları üzerinde gerçekleştirilen koruma-onarım uygulamaları ele alınacaktır. In-situ olarak korunmaları planlanan ve toplam 10 panodan oluşan Balatlar mozaikleri açığa çıkarıldıkları andan itibaren kazı çalışmaları ile birlikte önleyici koruma uygulamaları eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Konservasyon uygulamaları öncesinde rapor, çizim ve fotoğraf çekimi ile belgeleme çalışmaları gerçekleştirilen mozaikler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Belgeleme çalışmaları neticesinde mozaiklerin farklı dönemlerde insan eli ya da doğal sebeplerden dolayı tahrip oldukları ve bazı panoların yapım katmanlarındaki adezyon kaybıyla ilişkili olarak orijinal zemin seviyesinden yaklaşık 50 cm çöküntüye uğradığı görülmektedir. Bu süreç içerisinde yapılan kontroller ve gözlemler neticesinde mozaiklerde oluşan çöküntü ve çatlakların stabil hale gelmediği ve çöküntünün devam ettiği gözlenmiştir. Bu nedenle yapısal sorunların ortadan kaldırılması için çöküntü olan bölümlerde mozaikler yerinden kaldırılarak tekrardan orijinal pozisyonunda yerlerine yerleştirilmiştir. Yapılan sunumda sözü edilen süreç ve sonuçları değerlendirilerek aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinop Balatlar Kilisesi, Erken Bizans Dönemi, Konservasyon, Restorasyon, Mozaik.

* Celalettin Küçük, Konservatör, Art-Restorasyon, İstanbul, Türkiye, E-mail: artandrestoration@gmail.com

** Sedef Öztürk, Uzman Restoratör-Konservatör, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sinop Müzesi / Balatlar Kilise Kazısı, Sinop, Türkiye, E-mail: sdef.ozturk@gmail.com

CONSERVATION AND RESTORATION APPLICATIONS OF BALATLAR CHURCH MOSAICS

ABSTRACT

Compared to other parts of Anatolia, the repertoire of floor mosaics from the Roman and Byzantine periods discovered in settlements in the Black Sea region is quite limited. In addition, the scarcity of data on mosaic conservation-restoration practices in this region is significant in that the conservation and repair methods applied to the mosaics unearthed in the Balatlar Church excavations are also a reference for later studies in the context of the region.

Within the scope of this study, the conservation-restoration practices carried out on the ex-voto mosaic panels unearthed in the Sinop Balatlar Church Excavation between 2017-2021 will be discussed. After the Balatlar mosaics were unearthed, which are planned to be preserved as in-situ and consisting of 10 panels in total, were unearthed, preventive conservation practices were carried out simultaneously with the excavations. Before the conservation applications, the mosaics, which were documented with reports, drawings, and photographs, were examined in detail. As a result of the documentation studies, it is seen that the mosaics were destroyed at different times due to human or natural causes. That panels collapsed approximately 50 cm from the original ground level due to the loss of adhesion in the construction layers. As a result of the controls and observations made during this process, it was observed that the depressions and cracks formed in the mosaics did not stabilize and the collapse continued. For this reason, to eliminate structural problems, the mosaics in the collapsed sections were removed and placed back in their original positions. The process and results mentioned in the presentation will be evaluated and conveyed.

Keywords: Sinop Balatlar Church, Early Byzantine Period, Conservation, Restoration, Mosaic.

GOLD AND BLUE TRANSITION

Brigitta Maria KÜRTÖSI*

ABSTRACT

The presentation aims to demonstrate the creative process of the realization of a fountain in the courtyard of the Archbishop's Castle in Kalocsa, Hungary. Lead architect of the diocese, Márta Vörös designed a complex artwork symbolizing the Trinity. The rounded shape concrete body of the fountain is seven metres in diameter and positioned in the middle of the inner garden space. In the centre of the composition, an orb and a dove figure will be encompassed by a thin layer of water in a calyx-form. The surface of the fountain will be covered with Murano glass mosaic executed by the author. The dark colours from deep tones through the transition of blueish and greenish tints turn to golden shades reflecting to the Earth and Sky. The mosaic is made by direct technique in studio following a division system composed by 36 slices with 11 sections of each. The prepared sections are edited to fit to the curved design of the fountain, and the setting style desires to delicately amplify the symbolic content. From above the work will look like the eye of God as a universal protective symbol. This contemporary artwork exemplifies the fusion of traditional visual and theoretical values.

Keywords: Gold, Blue, Transition, Kalocsa, Castle.

* Dr. Brigitta Maria Kürtösi, DLA Painting - Conservator, Assistant Professor, Hungarian University of Fine Arts, Conservation Department, Hungaria, E-mail: kurtosi.brigitta@mke.hu

ALTIN SARISI VE MAVİ GEÇİŞİ

ÖZET

Bu sunum, Macaristan'ın Kaloksa kentindeki Başpiskopos Kalesi'nin avlusunda bir çeşmenin oluşturulmasına ilişkin yaratıcı süreci göstermeyi amaçlamaktadır. Piskoposluğun baş mimarı Márta Vörös, Kutsal Üçlü'yü simgeleyen karmaşık bir sanat eseri tasarlamıştır. Çeşmenin yuvarlak beton gövdesi yedi metre çapında olup, iç bahçe alanının ortasında konumlandırılmıştır. Kompozisyonun merkezinde, bir küre ve bir güvercin figürü, çanak şeklinde ince bir su tabakası tarafından çevrelenecektir. Çeşmenin yüzeyi yazar tarafından yapılmış Murano camı mozaïği ile kaplanacaktır. Derin tonlardan mavimsi ve yeşilimsi tonların geçişiyle koyu renkler, Dünya ve Gökyüzü'ne yansıyan altın sarı tonlarına dönüşmektedir. Mozaik, her biri 11 bölümden oluşan 36 dilimli bir bölme sistemi ile stüdyoda doğrudan teknikle yapılmıştır. Hazırlanan bölümler, çeşmenin kavisli tasarımına uyacak şekilde düzenlenmiştir ve düzenleme stili, sembolik içeriği zarif bir şekilde güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Yukarıdan bakıldığında ise, eser, evrensel bir koruyucu sembol olarak Tanrı'nın gözü gibi görünecektir. Bu çağdaş sanat eseri, geleneksel görsel ve teorik değerlerin kaynaşmasına bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Altın Sarısı, Mavi, Geçiş, Kalocsa, Kale.

SOME ASPECTS OF RELIGIOSITY IN OSTIA ANTICA THROUGH MOSAICS

Antonio LICORDARI* - Francesca LICORDARI** - Angelo PELLEGRINO***

ABSTRACT

While mythology is one of the most widespread themes in the mosaics of Ostia Antica (both floor and non-floor), some compositions have a marked importance from a religious and cultic point of view.

We intend to examine the mosaic representations of aspects of the Ostian cults, among which that of Mithras stands out in a particular way for its diffusion and for the amplitude of its testimonies. The mosaic undoubtedly had the purpose of immediate visual communication of its contents, also because the religion of Mithras was accepted above all by low-level believers for whom communication through images was more suitable. However, in Ostia, among the followers of the cult, there is evidence of high-ranking personages, perhaps even belonging to the imperial family.

Next to that of Mithras we want to highlight the cult of Sabazio, of other oriental divinities (Sacello delle Tre Navate) and of those of ancient local tradition, such as the Dioscuri.

Another theme to which we devote a greater study is that of the Christian cult, of which in the past traces have been found, sometimes rightly and sometimes wrongly, in the Domus dei Dioscuri, in the Domus dei Pesci, in the Neptune's baths and in the opus sectile building of Porta Marina (4th century A.D.).

Keywords: Religion, Ostia, Mosaic, Cult, Mithras.

* Antonio Licordari, Collaborator of the Archaeological Park of Ostia Antica, Italy, E-mail: a.licordari@fastwebnet.it

** Francesca Licordari, Archeologist, Soprintendenza ABAP for the Metropolitan Area of Rome and the Province of Rieti, Italy, E-mail: francesca.licordari@beniculturali.it

*** Angelo Pellegrino, Former Excavation Director of Archaeological Park of Ostia Antica, Italy, E-mail: angelopellegrino48@gmail.com

ANTİK OSTİA'DA MOZAİKLER VASITASIYLA DİNSELLİĞE İLİŞKİN BAZI BAKIŞ AÇILARI

ÖZET

Mitoloji, Antik Ostia mozaiklerinde (zeminde olan ve zeminde olmayan) en yaygın temalardan biri iken, bazı kompozisyonlar dini açıdan ve kült açısından önemli bir yere sahiptir.

Ostia kültürünün çeşitli yönlerinin mozaikler üzerindeki betimlemelerini incelemeyi amaçlıyoruz. Ostia kültürleri arasında Mithras, yaygınlığı ve kanıtlarının çokluğu açısından özel bir şekilde öne çıkar. Mozaik, kuşkusuz, içeriğinin anında görsel olarak iletilmesi amacını taşımaktaydı, çünkü Mithras dini, her şeyden önce, görüntüler aracılığıyla iletişimin daha uygun olduğu düşük seviyeli inananlar tarafından kabul edilmişti. Bununla birlikte, Ostia'da, kültürün takipçileri arasında, yüksek rütbeli şahsiyetlerin, hatta belki de imparatorluk ailesine ait bireylerin olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır.

Mithras'ın yanında Sabazio kültürünü, yani diğer doğu tanrılarının (Sacello delle Tre Navate) ve Dioskurlar gibi eski yerel geleneklerin kültürünü vurgulamak istiyoruz.

Daha geniş bir incelemeye adanmış başka bir tema ise, geçmişte izlerine Domus dei Dioscuri'de, Domus dei Pesci'de, Neptün'ün hamamlarında ve Porta Marina'nın opus sectile binasında (MS 4. yüzyıl), bazen doğru bazen yanlış olarak rastlanan Hristiyan kültürüdür.

Anahtar Kelimeler: Din, Ostia, Mozaik, Kült, Mithras.

REPRESENTATIONS OF FESTIVE PRACTICES PERFORMED IN HONOUR OF ONE SOME DIVINITIES IN ROMAN MOSAICS

Luz NEIRA* - Jesús BERMEJO**

ABSTRACT

The aim of this paper is the analysis of various figured panels in the Roman mosaics that can be interpreted as representations of festivities related to some divinities. Of particular interest for our study are some images used for the display of specific month in several calendar representations contained in the mosaics of Roman Italy and North Africa. The interpretation of these scenes has been the matter of different debates and controversy, but thanks to the analysis of certain characteristics and items included in this images, we will propose that this figured representations can be linked to some specific cults and religious festivities.

In addition, with the support of different literary sources, we will proceed to the reinterpretation of some other figured characteristics recorded in mosaics from the ancient provinces of Roman Greece, Italy and North Africa as representations of festive practices performed in honour of one some divinities from the Classical pantheon.

Keywords: Festivities, Calendar, Musicians, Musical Instruments, Dancers.

* Prof. Dr. María Luz Neira Jiménez, Ancient History, Carlos III University Madrid, Spain, E-mail: lneira@hum.uc3m.es

** Dr. Jesús Bermejo Tirado, Carlos III University Madrid, Spain, E-mail: jbtirado@hum.uc3m.es

ROMA MOZAİKLERİNDE BAZI TANRISAL VARLIKLARIN ONURUNA GERÇEKLEŞTİRİLEN ŞENLİK UYGULAMALARININ TEMSİLLERİ

ÖZET

Bu makalenin amacı, Roma mozaiklerindeki bazı tanrılarla ilgili şenliklerin temsili olarak yorumlanabilecek çeşitli figürlü panoların analizini yapmaktır. Çalışmamız için özellikle ilgi çekici olan, Roma İtalya ve Kuzey Afrika mozaiklerinde yer alan çeşitli takvim temsillerinde belirli bir ayın gösterimi için kullanılan bazı resimlerdir. Bu sahnelerin yorumlanması farklı tartışmalara ve ihtilaflara konu olmuştur, ancak bu tasvirlerde yer alan belirli özelliklerin ve öğelerin analizi sayesinde, bu figürlü temsillerin bazı belirli kültler ve dini şenliklerle ilişkilendirilebileceğini savunacağız.

Ayrıca, farklı edebi kaynakların desteğiyle, Roma Yunanistan'ı, İtalya ve Kuzey Afrika'nın antik eyaletlerinden mozaiklere kaydedilen diğer bazı figürlü özelliklerin, klasik panteondan bazı tanrılarının onuruna yapılan şenlik uygulamalarının temsili olarak yeniden yorumlanmasına geçeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Şenlikler, Takvim, Müzisyenler, Müzik Aletleri, Dansçılar.

MORTAR ANALYSIS AND CONSERVATION OF THE SAINT PHILLIP CHURCH'S MOSAIC IN HIERAPOLIS (PAMUKKALE)

Sina NOEI*

ABSTRACT

During the last days of excavations carried out in the ancient city of Hierapolis (Pamukkale) in 2010, a floor mosaic was revealed at the back of the burial chamber in the Church of Saint Phillip that was badly damaged due to illegal excavations and earthquakes. So, it was decided to lift the mosaic panels (2 panels) immediately and take it under protection. The mosaic, which was revealed in the last week of the 2010 excavation season, was lifted in 3 days and placed in the depot for conservation work in the next excavation season.

During the lifting we took a sample from bedding mortar of the mosaic and we carried out these simple and sophisticated analyses; salt tests, oil and protein tests, loss of ignition, deal with acid, moisture content, SEM-EDX, XRD and Petrographic analysis (thin and thick sections, Stereo and Polarizing microscope observations) and Particle size distribution analysis.

In the 2011 excavation season, the bedding mortar behind the mosaic was cleaned with mechanical methods, and according to the results of the analysis, a conservation mortar suitable for the original mortar was applied to the back of the *tessera* layer and left to dry for one year. In the 2012 season, the mosaics were transferred to *Aerolam* panels. After removing the facing layer and final cleaning, conservation activities were concluded. Both panels were placed under protection in the warehouse of Pamukkale museum to later be exhibited in their original place

Keywords: Mortar Analysis, Mosaic, Hierapolis, Conservation, Restoration.

* Sina Noei, PhD., Arkeolog - Konservatör/Restorator, E-mail: sinsinatick@yahoo.com

HİERAPOLİS (PAMUKKALE) SAINT PHILIPPE KİLİSESİ MOZAİK HARCININ ANALİZİ VE KONSERVASYONU

ÖZET

2010 yılında Hierapolis (Pamukkale) Antik Kenti'nde yapılan kazılar sonucu Saint Phillip Kilisesi'nde mezar odasının arka tarafında bulunan taban mozaïği kaçak yapılan hafriyat ve meydana gelen depremler sebebiyle büyük ölçüde zarar görmüştür. Yapılan incelemeler sonucu iki panelden oluşan mozaïğin acilen kaldırılması ve koruma altına alınması kararlaştırılmıştır. 2010 kazı sezonunun son haftasında açığa çıkan mozaik 3 günde kaldırılıp bir sonraki kazı sezonunda konservasyon çalışmalarının yapılması amacıyla depoya yerleştirilmiştir.

Kaldırma sırasında 1 adet harç örneği alınarak; Tuz testleri, Yağ ve protein testi, Kızdırma kaybı, Asitle muamele, Nem miktarı, Tane boyutu dağılımı analizi, SEM-EDX, XRD ve Petrografik analizler (ince ve kalın kesitler, Stereo ve Polarizan mikroskop ile incelemeler) yapılmıştır.

2011 kazı sezonunda mozaïğin arkasındaki harç mekanik yöntemlerle temizlenerek analizler sonucu doğrultusunda *tessera* tabakasının arkasına orijinal harca uygun konservasyon harcı uygulanarak bir sene kurumaya bırakılmıştır. 2012 sezonunda ise mozaikler Aerolam panellerin üzerine transfer edilerek konservasyonu yapılmıştır. İki ayrı panel üzerine yerleştirilen mozaikler orijinal yerinde sergilenmek amacıyla depoda koruma altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harç Analizleri, Mozaik, Hierapolis, Konservasyon, Restorasyon.

A NEW FAMILY PORTRAIT MOSAIC WITH INSCRIPTIONS FROM THE KALE ETEĞİ NECROPOLIS IN EDESSA

ABSTRACT

Muharrem ORAL* - Müslüm DEMİR** - Simon BRELAUD*** - Jimmy DACCACHE**** -
Flavia RUANI*****

This paper presents a new mosaic discovered in a family tomb in the Kale Eteği necropolis in Edessa (Şanlıurfa). It is the result of collaboration between archaeology and Syriac epigraphy. First, the background of the discovery and the archaeological context will be addressed, followed by a description of the mosaic as a whole.

During the excavations of Kale Eteği Necropolis, 76 rock-cut tombs that were used between the II-VI centuries AD were identified. These tombs show differences in terms of typology and there is no unity of direction because they are located depending on the topography. The tombs found in the necropolis are generally family tombs of different sizes. The rock-cut tomb number M5, which is the subject of the paper, has a square plan, a single room with three *arcosolia*, and a pavement mosaic depicting the family members along with their names.

Finally, we will focus on the Edessan (the Aramaic dialect of Edessa) inscriptions, with special emphasis on the personal names recorded therein and on the socio-cultural background of the family.

Keywords: Edessa, Edessan Family Tomb, Pavement Mosaic, Old Syriac Inscriptions, Edessan Inscriptions.

* Arş. Gör. Muharrem Oral, Harran Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye, E-mail: muharrem.oral@gmail.com

** Müslüm Demir, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi, Şanlıurfa, Türkiye, E-mail: mslm.demir6363@gmail.com

*** Simon Brelaud, UC Berkeley, USA, E-mail: brelaudsimon@gmail.com

**** Jimmy Daccache, Yale University, USA, E-mail: jimmy.daccache@yale.edu

***** Flavia Ruani, CNRS, Paris, France, E-mail: flavia.ruani@gmail.com

EDESSA KALE ETEĞİ NEKROPOLÜ'NDEN YAZITLI YENİ BİR AİLE MOZAIĞI

ÖZET

Bu bildiride, Edessa (Şanlıurfa) Kale Eteği nekropolünde bulunan bir aile mezarında keşfedilen yeni bir mozaik sunulmaktadır. Konu hem arkeolojik olarak hem de Süryanice yazıtları açısından ele alınarak birlikte değerlendirilmiştir. Öncelikle arkeolojik bağlamda ele alınacak olup, ardından bir bütün olarak mozağin tanımı yapılacaktır.

Kale eteği nekropolü kazılarında, MS II-VI. yy'lar arasına tarihlendirilen 76 adet kaya mezarı açığa çıkartılmıştır. Bu mezarlar tipolojik açıdan farklılıklar göstermekte ve topoğrafyaya bağlı olarak konumlandırıldıkları için yön birliği bulunmamaktadır. Nekropolde açığa çıkartılan mezarlar farklı tiplerde ölçülerdeki genellikle aile mezarlarıdır. Bu bildirinin konusunu oluşturan M5 numaralı kaya mezarı, kare planlı, üç arkosoliumu bulunan tek odalı ve zemini isimlerinin de yer aldığı aile bireylerinin resmedildiği mozaikle kaplıdır.

Mezarın arkeolojik açıdan değerlendirilmesinden sonra, Edessa yazıtlarına (Edessa'nın Aramice lehçesi) mozaikte resmedilen kişisel isimlere ve bu isimlerle birlikte ailenin sosyo-kültürel geçmişine odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edessa, Edessa Kaya Mezarları, Taban Mozaığı, Eski Süryanice, Edessa Yazıtları.

İZNİK HİSARDERE BAZİLİKASI MOZAİKLERİ

Ali Kazım ÖZ* - Aygün EKİN MERİÇ**

Ahmet TÜRKMENÖĞLU*** - Nihal KARDORUK****

ÖZET

Bursa İli, İznik İlçe merkezinin beş km kuzeyinde yer alan Hisardere Nekropolü'nde 2015 yılından itibaren çok sayıda lahit, sanduka ve oda mezar ortaya çıkarılmıştır. Kazılarda ortaya çıkarılan duvarlar ve mozaiklerin takibi sonucunda, 2021 yılında Hisardere Nekropolü'nün merkezinde bazilikal planlı bir Kilise yapısına ait kalıntılara rastlanmıştır. Ayrıca Jeofizik yöntemlerle yapılan incelemeler sonucunda, yapının batıya doğru devam ettiği ve muhtemel boyutlarının atriumla birlikte yaklaşık 30x60 m olduğu tespit edilmiştir. Böylece, Anadolu'daki en büyük bazilikalardan biri olarak literatürde yer alması gereken önemli bir yapıyla karşılaşmıştır. Erken Hristiyan Dönemi özelliklerine sahip İznik kentinde, bu denli görkemli bir yapının kent surlarının dışında ve bir Roma Nekropol alanının içinde bulunması ender rastlanan bir durumdur. Kazılar sonucunda, Bazilikanın orta nefinde geometrik motiflerle süslü mozaiklerin, yan neflerinde ise tuğla döşemelerin varlığı görülmektedir. Bazilika mozaiklerinin eşit boyutta dört farklı kompozisyona sahip panellerden oluştuğu belirlenmiştir. Fakat mozaiklerin yüzeye yakın olması ve bölgenin uzun yıllar tarımsal üretim amacıyla kullanılması gibi nedenlerle sadece üç panelin kompozisyonuyla ilgili bilgiler edinilebilmiştir. Bazilikanın mimari özellikleri, mozağin içeriğinin benzer örneklerle karşılaştırılması ve epigrafik buluntular yardımıyla yapının MS 5. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İznik, Hisardere, Nekropol, Bazilika, Mozaik.

* Doç. Dr. Ali Kazım Öz, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tınaztepe Kampüsü, Buca, İzmir, Türkiye, E-mail: ali.oz@deu.edu.tr

** Doç. Dr. Aygün Ekin Meriç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tınaztepe Kampüsü, Buca, İzmir, Türkiye, E-mail: aygun.ekin@deu.edu.tr

*** Ahmet Türkmenoğlu, İznik Müze Müdürü, İznik, Bursa, Türkiye, E-mail: ahturkmenoglu@hotmail.com

**** Nihal Kardoruk (MA), Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tınaztepe Kampüsü, Buca, İzmir, Türkiye, E-mail: nihal.kardoruk@gmail.com

MOSAICS OF THE BASILICA IN HISARDERE, IZNIK

ABSTRACT

The sarcophagi and chamber tombs have been unearthed since 2015 in the Hisardere Necropolis, which is located five kilometers north of Iznik town center. As a result of following the walls and mosaics, the remains of a basilical Church were found in the center of the Necropolis in 2021. In addition, it was determined that the structure continues to the west and its possible dimensions with the atrium are approximately 30x60 m owing to the geophysical research. Thus, one of the largest basilica in Anatolia described in the literature. A magnificent building which is found outside the city walls and inside a Roman Necropolis are unique structure of the Early Christian Period in Iznik. As a result of the excavations, it has been found that the mosaic panels decorated with geometric motifs in the middle nave of the Basilica and brick pavements in the side naves. Furthermore, it was determined that the basilica mosaics consisted of panels with four different compositions of equal size. However, data on the composition of only three panels could be obtained due to the fact that the mosaics are close to the surface and the field has been used for agricultural production for many years. It is understood that the building belongs to the 5th century AD in consequence of the epigraphic studies, the architectural character and the comparison with similar examples.

Keywords: Iznik, Hisardere, Necropolis, Basilica, Mosaic.

THE GALLO-ROMAN VILLA OF SÉVIAC – FRANCE
MODERN APPROACHES TO THE VALORIZATION, CONSERVATION AND
RESTORATION OF ANCIENT FLOOR MOSAICS EXPOSED OUTDOORS

Paola PERPIGNANI* - Paolo RACAGNI**

ABSTRACT

The Gallo-roman villa of Séviac, located in the Municipality of Montréal du Gers in France, was accidentally discovered at the end of the 19th century.

The archaeological investigations identified the end of the 4th and the beginning of the 5th century as the period of its greatest splendour. It was a large rural residence that certainly belonged to a high-ranking aristocrat, covering a total area of about 25,000 sqm. In ancient times, it is believed to have mosaic floors with a total area of approximately 1,500 sqm. Currently, the site boasts about 400 sqm of beautiful polychrome mosaics of undoubted technical and stylistic quality.

Recently, thanks to the interest of the local authorities, it was decided to invest in the territory through a series of programs aimed at protecting and enhancing the historical, artistic and archaeological heritage of the territory. Through a public competition, a team headed by the Portuguese architect João Luís Carrilho da Graça was selected, as it possessed the specific skills in the required fields. A new fully functional and innovative system of coverage of the entire site was designed and built. After a very complex preliminary diagnostic work, the team, in cooperation with the restoration laboratory of RavennAntica Foundation, designed and then directed the restoration of the entirety of the mosaic floors.

Keywords: Mosaic, Restoration, Conservation, Valorization, Séviac.

* Prof. Dr. Paola Perpignani, Restoration Laboratory Fondazione RavennAntica, Italy, E-mail: paola.perpignani3@unibo.it

** Paolo Racagni, Mosaicist, Restorer and Conservator, Freelance, Italy, E-mail: info@racagnimosaiico.com

SÉVIAC – FRANSA GAL-ROMA VİLLASI
AÇIK HAVADA SERGİLENEN ANTİK ZEMİN MOZAIKLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ, KORUNMASI VE RESTORASYONUNA YÖNELİK
MODERN YAKLAŞIMLAR

ÖZET

Fransa'daki Montréal du Gers Belediyesi'nde bulunan Séviac Gal-roma villası, 19. yüzyılın sonunda tesadüfen keşfedilmiştir.

Arkeolojik araştırmalar, 4. yüzyılın sonunu ve 5. yüzyılın başlarını en büyük ihtişam dönemi olarak tanımlamıştır. Bu villa, toplamda yaklaşık 25.000 m²'lik bir alanı kaplayan, kesinlikle yüksek rütbeli bir aristokrata ait olan büyük bir kırsal konuttu. Antik çağda toplam alanı yaklaşık 1.500 m² olan mozaik zeminlere sahip olduğuna inanılmaktadır. Şu anda merkezde, şüphesiz teknik ve stilistik kaliteye sahip yaklaşık 400 m² güzel çok renkli mozaikler bulunmaktadır.

Son zamanlarda, yerel yetkililerin ilgisi sayesinde, bölgenin tarihi, sanatsal ve arkeolojik mirasını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir dizi program aracılığıyla bölgeye yatırım yapılmasına karar verilmiştir. Kamuya açık bir yarışmayla, gerekli alanlarda belirli becerilere sahip olduğu için Portekizli mimar João Luís Carrilho da Graça başkanlığındaki bir ekip seçilmiştir. Tüm merkezi kapsayan yeni, tamamen işlevsel ve yenilikçi bir sistem tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Ekip, çok karmaşık bir ön teşhis çalışmasından sonra, Ravenn Antica Vakfı'nın restorasyon laboratuvarı ile işbirliği içinde, mozaik zeminlerin tamamının restorasyonunu tasarlamış ve ardından yönetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Restorasyon, Konservasyon, Değerlendirme, Séviac.

THE SACRED WORD AND THE SYMBOLS AND THE IMAGES IN THE EARLY CHRISTIAN FIGURATIVE MOSAICS FROM THE BALKANS

Marina PERSENG*

ABSTRACT

It is a well-known fact that the figurative images in the Early Christian art are generally in conformity with the basic Sacraments, definite texts in the Old and the New Testament and the Liturgy and rituals performed in the churches. In the recent 40 years many new publications have been devoted to the pavement mosaics from the Balkans but they deal mainly with limited number of monuments from a separate contemporary state. As in Late Antiquity the borders among the provinces and both empires (Western and Eastern) were quite different from the contemporary ones, the picture shown when tracing this aspect of research is not adequate and not complete if the Balkans are not taken as a whole. For the purpose the mosaics not only from the well-known artistic centres of Greece have been gathered together, but also from Albania, Bulgaria, Macedonia and the European parts of Turkey. This provides new opportunities for a multifaceted study of the topic of the Early Byzantine liturgical practice from a formal, symbolic and theological point of view and emphasizes the importance of the figurative mosaic images and the inscriptions associated with them, which directly or symbolically reflect the Holy Word as well as reveal the mysterious nature and the specific features of the rituals of the Early Christianity.

Keywords: Mosaic, Symbols, Early Christian, Balkans, Christian.

* Marina Perseng, PhD Student, New Bulgarian University, Sofia, Bulgaria, E-mail: perseng@abv.bg

BALKANLAR'DA ERKEN HRİSTİYANLIK DÖNEMİ FİGÜRATİF MOZAİKLERİNDE KUTSAL SÖZ, SEMBOLLER VE İMGELER

ÖZET

Erken Hristiyanlık dönemi sanatında figüratif imgelerin genel olarak temel Sakramentler, Eski ve Yeni Ahit'teki belirli metinler ve kiliselerde yapılan ayin ve ritüellerle uyum içinde olduğu bilinen bir gerçektir. Son 40 yılda Balkanlar'daki zemin mozaiklerine birçok yeni yayın adanmıştır, ancak bunlar esas olarak ayrı bir çağdaş bölgeden sınırlı sayıda anıtlarla ilgilenmektedir. Geç Antik Çağ'da eyaletler ve her iki imparatorluk (Batı ve Doğu) arasındaki sınırlar çağdaş olanlardan oldukça farklı olduğu için, araştırmanın bu yönünün izini sürerken ortaya çıkan tablo, Balkanlar bir bütün olarak ele alınmazsa araştırmanın yetersiz ve eksiksiz olduğudur. Bu amaçla sadece Yunanistan'ın tanınmış sanat merkezlerinden değil, Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya ve Türkiye'nin Avrupa bölgelerinden de mozaikler bir araya getirilmiştir. Bu durum, Erken Bizans ayin pratiği konusunun biçimsel, sembolik ve teolojik bir bakış açısıyla çok yönlü bir incelemesi için yeni fırsatlar sağlamaktadır ve doğrudan veya sembolik olarak Kutsal Yazıları yansıtan figüratif mozaik imgelerin ve bunlarla ilişkili yazıtların önemini vurgulamaktadır ve sözün yanı sıra, Erken Hristiyanlık dönemini ritüellerinin gizemli doğasını ve belirli özelliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Semboller, Erken Hristiyanlık, Balkanlar, Hristiyan.

**TECHNOLOGY AND COMPOSITION OF THE MORTAR AND ORIGIN OF THE
STONE AND THE SMALTA TESSERAE OF THE EARLY CHRISTIAN MOSAICS
FROM PARTHICOPOLIS. THE BEGINNING OF DATABASE ON THE ANCIENT
MOSAICS FROM MIDDLE STRYMON**

ABSTRACT

Svetla PETROVA*

Parthicopolis and its area of Middle Strymon river are rich of Ancient Mosaics. To the present day several Early Byzantine mosaic pavements and wall mosaics have been unearthed there. The tesserae and mortars from the mosaic decoration of three early Christian basilicas have been studied. These are basilicas 2, 3 and 4.

In spite of the important role and place of the ancient mosaics in Parthicopolis and its area, no research for the technology of the mosaics has been done so far. That is the reason to initiate the study on the technology and composition of the mortar; on the origin of the tesserae (stone, smalt and ceramic ones); to accumulate the basic data on the origin of the stone tesserae from the quarries and deposits in the area of Middle Strymon, and the eventual import from far distance; of the composition of the smalta tesserae and the origin of the glass, supposedly imported according to the known data and the found manufactured glass pieces.

Keywords: Database, Mortar, Origin, Mosaic Tesserae, Parthicopolis.

* Dr. Svetla Petrova, Archaeological Museum Sandanski, Bulgaria, E-mail: svetlapetrova57@gmail.com

**HARCIN TEKNOLOJİSİ, BİLEŞİMİ, TAŞIN KÖKENİ VE PARTHIKOPOLİS'TEN
ERKEN HİRİSTİYAN DÖNEMİ MOZAİKLERİNDEN KOBALT OKSİTLE KOYU
MAVİ RENKLENDİRİLMİŞ CAM (SMALT) TESSERALAR. ORTA
STRYMON'DAN ANTİK MOZAİKLER ÜZERİNE VERİ TABANININ BAŞLANGICI**

ÖZET

Parthikopolis ve Orta Strymon nehri bölgesi Antik Mozaikler açısından zengindir. Günümüze kadar burada birkaç Erken Bizans mozaik döşemesi ve duvar mozaïği ortaya çıkarılmıştır. Üç erken dönem Hristiyan bazilikasının mozaik bezemelerindeki tesseraları ve harçları incelenmiştir. Bunlar 2, 3 ve 4 numaralı bazilikalardır.

Antik mozaiklerin Parthikopolis ve çevresindeki önemli rolüne ve yerine rağmen, bugüne kadar mozaiklerin teknolojisine yönelik herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Bu nedenle, harcın teknolojisi ve bileşimi üzerine bir çalışma başlatıldı; tesseraların kökeni hakkında (taş, mavi kobalt cam ve seramik olanlar); Orta Strymon bölgesindeki taş ocaklarından ve yataklardan elde edilen taş tesseraların kökeni ve uzak mesafeden muhtemel ithalat hakkında temel verileri toplamak; bilinen verilere ve bulunan imal edilmiş cam parçalarına göre ithal edildiği iddia edilen mavi kobalt cam tessera'nın bileşimi ve camın menşei.

Anahtar Kelimeler: Veri Tabanı, Harç, Köken, Mozaik Tessera, Parthikopolis.

THE COSMOGONY ON THE LATE ANTIQUE MOSAICS FROM BULGARIA

Vania POPOVA*

ABSTRACT

At least on six Late Antique mosaics from Bulgaria can be traced the full cosmogonic picture of the universe, consisting of the Earth, Ocean and Heavens with the Elysium gardens or Paradise and the upper sphere of God. This is the pavement mosaic from a domus in Augusta Traiana, the one from the Episcopal basilica in Odessos, the one from the basilica of Bitus in Pautalia, the pavement in the chancel and the apse of the martyrium under St. Sophia in Serdica, the new pavement from Maricanopolis and the pavement from the residence in Ratiaria. The Earth symbolized by the animals, birds, plants and baskets with fruits (xenia), or by the seasons as figural busts or battles of animals. The Ocean is symbolized by a fountain or the baptisterium font surrounded by sea creatures, barks and harbours. The Elysium gardens or the Paradise are represented by railings, scattered flowers and peacocks, and God by the Chi-Rho, the cross, liturgical representations and the throne. The order of placing the different elements is fixed in a constantly repeated compositional formulas.

In other monuments the picture is incomplete and contains only parts of the universe. In them there is no strict order of placing the symbols and allegories of these elements, and they are dispersed freely in separate small compartments. The best and full synthesis of the main elements of the universe can be found in the Late Tetrarchic-Early Constantine time, in the period of Theodosius and in that one of Justinian the Great. Some of them represent the transitional from pagan to Early Christian notion of the structure of the universe in 4th century, other monuments are connected with the Arianic notion of 5th century, and the last group reflexes the Orthodox notion from 5th and 6th century.

Keywords: Cosmogony, Bulgaria, Mosaic, Basilica, Early Christian.

* Prof. Dr. Vania Popova, 1359 Lyulin block 405, Sofia, Bulgaria, E-mail: popova.vania@gmail.com

BULGARİSTAN GEÇ ANTİK MOZAİKLERİ ÜZERİNDE KOZMOGONİ

ÖZET

Bulgaristan'dan en az altı Geç Antik mozaik üzerinde, Elysium bahçeleri veya Cennet ve Tanrı'nın üst küresi ile Dünya, Okyanus ve Göklerden oluşan evrenin tam kozmogonik resmi izlenebilmektedir. Bu Augusta Traiana'daki bir domusun döşeme mozaïği, Odessos'taki Piskoposluk Bazilikası'ndan olan, Pautalia'daki Bitus Bazilikası'ndan olan, Serdica'daki St. Maricanopolis'ten yeni bulunan bir döşeme ve Ratiaria'daki konuttan bir döşemedir. Yeryüzü, hayvanlar, kuşlar, bitkiler ve meyveli sepetler (xenia) veya mevsimlerle figürlü büstler veya hayvan savaşları aracılığıyla sembolize edilmiştir. Okyanus ise deniz canlıları, kabuklar ve limanlarla çevrili bir çeşme veya vaftiz su kabı ile sembolize edilmiştir. Elysium bahçeleri veya Cennet, korkuluklar, dağınık çiçekler ve tavus kuşları ile temsil edilirken Tanrı, Khi-Rho, haç, ayinle ilgili temsiller ve taht ile temsil edilir. Farklı öğelerin yerleştirilme düzeni sürekli olarak tekrarlanan kompozisyon formülleri ile sağlanmıştır

Diğer anıtlarda resim eksiktir ve yalnızca evrenin parçalarını içermektedir. İçlerinde bu öğelerin sembollerini ve alegorilerini yerleştirmenin kesin bir sırası yoktur ve bunlar ayrı küçük bölmelerde serbestçe dağılır. Evrenin ana unsurlarının en iyi ve tam sentezi Geç Tetraşik-Erken Konstantin zamanında, Theodosius döneminde ve Büyük Justinian döneminde bulunabilir. Bazıları 4. yüzyıldaki evrenin yapısının pagan anlayışından Erken Hristiyanlığa geçişini temsil eder, diğer anıtlar 5. yüzyılın Arianik kavramıyla bağlantılıdır ve son grup, 5. ve 6. yüzyıldaki Ortodoks kavramını yansıtmaktadır.

Keywords: Kozmogoni, Bulgaristan, Mozaik, Bazilika, Erken Hristiyanlık.

RELIGIOUS MOSAIC INSCRIPTIONS AND MOSAIC REPRESENTATIONS IN THE CONTEXT OF DWELLINGS

Elisabeth RATHMAYR* – Veronika SCHEİBELREİTER-GAIL**

ABSTRACT

Late antique residential buildings in Greece and the Balkans contain mosaic inscriptions and mosaic representations that hint to the Christian faith of their inhabitants and to religious activities conducted in these buildings. Against a local historical background, the contents of the inscriptions and depictions, their positioning and orientation on the mosaic floors, as well as the location and decoration of the rooms with the mosaic floors within the houses are discussed.

Keywords: Mosaic, Religion, Inscription, Greece, Balkans.

KONUT BAĞLAMINDA DİNİ MOZAİK YAZITLARI VE MOZAİK TEMSİLLERİ

ÖZET

Yunanistan ve Balkanlar'daki geç antik dönem konut yapıları, sakinlerinin Hristiyan inancına ve bu binalarda yürütülen dini faaliyetlere işaret eden mozaik yazıtlar ve mozaik temsiller içermektedir. Bu çalışmada, yerel bir tarihsel arka plana karşı, yazıt ve tasvirlerin içerikleri, onların mozaik zeminler üzerindeki konumları ve yönelimleri ile evlerde mozaik zeminli odaların konumu ve dekorasyonu tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Din, Yazıt, Yunanistan, Balkanlar.

* Mag. Dr. Elisabeth Rathmayr, Abteilung Altertumswissenschaften, Österreichisches Archäologisches Institut, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Hollandstraße 11+13, 1020 Wien, Österreich, E-mail: elisabeth.rathmayr@oeaw.ac.at

** Mag. Dr. Veronika Scheibelreiter- Gail, Abteilung Altertumswissenschaften, Österreichisches Archäologisches Institut, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Hollandstraße 11+13, 1020 Wien, Österreich, E-mail: veronika.scheibelreiter@oeaw.ac.at

KONSTANTİNOPOLİS'TEN YENİ BİR MOZAİKLİ YAPI

Batuhan SAZAK* - Şengül AYDINGÜN**

ÖZET

İstanbul ili, Avcılar ilçesi Küçükçekmece Göl Havzası'nın batısında Firuzköy Yarımadası'nda yer alan Bathonea Antik Kenti'nde, 2009 yılında başlayan ve günümüzde devam etmekte olan kazılarda, MS 5.-12. yüzyıllar arasına tarihlenen anıtsal boyutlarda mimari kalıntılar (yapılar) bulunmuştur. Bu yapılardan sekizgen planlı bir yapının Orta Çağ yazarlarından Anna Komnena'nın söz ettiği Aziz Theodore Theron adına yaptırıldığı sanılan Martyrion olduğu düşünülmektedir. Konstantinopolis yakında ki bu kutsal alanın her Pazar başkentten gelenlerce ziyaret edildiği Komnena tarafından ifade edilmektedir.

Yapının MS 4.-5. yüzyıllar arasında yapıldığı bilinmektedir. Yapının 2013 yılı kazı çalışmalarında, bir kısmı insutu halinde korunan, opus sectile tekniği ile çok renkli mermerden yapılmış çeşitli geometrik formların kullanıldığı iki farklı evrelili özel bir döşeme ortaya çıkarılmıştır. Opus sectile döşemenin tahrip olan kısımlarından gelen mermer parçalar, kazı çalışmaları süresince yapı içinde dağınık bir şekilde ele geçmiştir. İn situ halinde bulunan mozaik döşemenin bir kısmı, uygun teknik ve yöntemler ile koruma altında alınmıştır. Martyrion'da kubbe ve duvar mozaiklerinin de olduğuna işaret eden çok miktarda renkli cam, kiremit ve taş tessera ele geçmiştir.

MS 11. yüzyıldaki bir deprem ile kubbesinin çökmesiyle tamamen tahrip olduğu anlaşılan yapının duvarları ve kubbesinin tümünün tesseralarla kaplı olduğu ele geçen tesseraların buluntu durumlarına göre anlaşılmaktadır. Mavi, yeşil, beyaz, kırmızı, sarı, turuncu, turkuaz renkli tesseraların yanında altın yaldızlı tesseralar da bulunmaktadır. Martyrion'daki opus sectile ile tessera tarzı mozaikler, Geç Antik Çağın seçkin bir örneği olduğunu göstermektedir. Yapının mozaikleri analogik karşılaştırma yanında taş ve harç analizleriyle de değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konstantinopolis, Bathonea, Bizans, Mozaik, Opus Sectile.

* Batuhan Sazak, Bathonea Kazılarında Arkeolog. Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Kocaeli, Türkiye, E-mail: batu.szk@gmail.com

** Prof. Dr. Şengül Aydingün, Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kocaeli, Türkiye, E-mail: sengulaydingun@kocaeli.edu.tr

A NEW MOSAIC BUILDING FROM CONSTANTINOPOLIS

ABSTRACT

Ancient city of Bathonea is located on the Firuzköy Peninsula to the west of the Küçükçekmece Lake Basin in the Avcılar district of Istanbul. Excavations started in 2009 at Bathonea and are still continuing today. Architectural ruins (structures) of monumental dimensions are dating to the 5th-12th AD centuries. One of these structures is with an octagonal plan. It has been thought that that building could be a Martyrion. This building is thought to have been built in the name of St. Theodore Theron, mentioned by the medieval writer Anna Komnena. Komnena that this of sanctuary is visited by visitors from the capital Constantinopolis every Sunday.

According to the construction technique It is understood that the building was built between the 4th and 5th AD centuries. During the 2013 excavations of the building, a special floor with two different phases was unearthed, some of which was preserved as insitu, using various geometric forms made of multicolored marble with the opus sectile technique. Marble fragments from the destroyed parts of the Opus sectile floor were found scattered throughout the building during the excavations. A part of the mosaic floor in situ has been taken under protection with appropriate techniques and methods. A large number of colored glass, tile and stone tesserae were found in Martyrion, indicating that there were also dome and wall mosaics.

It is understood that the walls and the dome of the building, which was completely collapse by an earthquake in the 11th century AD were covered with tesserae. In addition to blue, green, white, red, yellow, orange, turquoise colored tesserae, there are also golden gilded tesserae. The opus sectile and tessera-style mosaics in Martyrion show that it is an outstanding example of Late Antiquity. The mosaics of the building are evaluated by analogical comparison as well as stone and mortar analysis.

Keywords: Constantinopolis, Bathonea, Byzantium, Mosaic, Opus Sectile.

THE OMNIPRESENT DIONYSUS ON THE MOSAICS OF THE ANCIENT ALGERIA

Nedjma SERRADJ* - Béatrice PRADILLON**

ABSTRACT

The Antonine's era and after the Severus one, witnessed a remarkable expansion of the Dionysian cult in North Africa, especially in the regions of *Numidia*, the Western *Proconsular* and *Mauretania*, those refer to the territories of present Algeria.

A lot of archaeological and epigraphic testimonies, in these African provinces, have helped the Dionysian cult to be attested. The mosaic art excellence has reflected the enjoyment of *Dionysus* among romanised africans, as their special fervour. In fact, Dionysian imagery has been omnipresent in the Roman-African domestic environment, from the second century until the end of Late Antiquity. The ancient cities of Mauretania, Numidia and the Proconsular have delivered outstanding pavements which glorify Dionysian worship, sometimes either in a direct or in a symbolic way. These mosaics, that we are going to introduce, allow us to follow the recurrence and iconographic adaptation of Dionysian representations, in the face of the new Christianity. Does "the cult iconography" show a religious affiliation of the people who ordered them, or a "socio-cultural iconography" testimony to the great literary culture of them?

At the end of the second part, we highlight the technical aspect of the various conservation and restoration practices of these pavements, which have evolved over time.

Thus we will see, through the mosaics of *Caesarea*, *Cuicul*, *Sitifis* and others, the various repairs choice, and how they were carried out on the lacunar surfaces and their aesthetic results.

Keywords: Mosaic, Dionysus, Algeria, Cult, Iconography.

* Nedjma Serradj, University of Algiers 2, Algeria, E-mail : nedjma.serradj@univ-alger2.dz

** Béatrice Pradillon, Antique Method Mosaicist, France, E-mail : beapradillon@hotmail.com

ANTİK CEZAYİR MOZAIKLERİ ÜZERİNDE HER ZAMAN VE HER YERDEKİ DIONYSOS

ÖZET

Antoninler dönemi ve Severus döneminden sonra, Kuzey Afrika'da, özellikle bugünkü Cezayir topraklarını kapsayan Numidia, Batı Proconsular ve Moritanya bölgelerinde, Dionysos kültürünün dikkate değer bir şekilde genişlemesine tanık olunmaktadır.

Bu Afrika eyaletlerindeki çok sayıda arkeolojik ve epigrafik bulgu, Dionysos kültürünün kanıtlanmasına yardımcı olmuştur. Mozaik sanatının mükemmelliği, Romalılaşmış Afrikalılar arasında onların özel coşkusu olarak Dionysos'un aldığı keyfi yansıtmaktadır. Aslında, Dionysos imgesi, MS 2. yüzyıldan Geç Antik Çağ'ın sonuna kadar Roma-Afrikası evi çevresinde her yerde ve her zamanda mevcuttur. Mauretania, Numidia ve Proconsular antik kentleri, bazen doğrudan ya da sembolik bir şekilde Dionysos ibadetini yücelten olağanüstü döşemeler üretmişlerdir. Tanıtacağımız bu mozaikler, yeni Hristiyanlık karşısında Dionysosçu temsillerin tekrarını ve ikonografik uyarlamasını takip etmemizi sağlamaktadır. "Kült ikonografisi", onları sipariş edenlerin dini bir bağlılığını mı gösteriyor yoksa "sosyo-kültürel ikonografi" onların büyük edebi kültürüne tanıklık mı ediyor?

İkinci bölümün sonunda, bu mozaik döşemelerin zaman içinde gelişen çeşitli koruma ve restorasyon uygulamalarının teknik yönü vurgulanacaktır.

Böylece Caesarea, Cuicul, Sitifis ve diğer kentlerin mozaikleri üzerinden çeşitli onarım seçeneklerini, bunların boşluklu yüzeylerde nasıl yapıldığını ve estetik sonuçlarını göreceğiz.

Keywords: Mozaik, Dionysos, Cezayir, Kült, İkonografi.

CLAUDIOPOLİS ÖRNEĞİ IŞIĞINDA BİR KEDİGİL'E BİNMIŞ DİONYSOS MOZAİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

S. Sezin SEZER*

ÖZET

Claudiopolis (Bolu), Antik Dönem'de Bithynia Bölgesi sınırları içerisinde yer alan önemli bir kentti. 2011 yılında kent merkezinde yapılan kurtarma kazısı çalışması esnasında bir Dionysos mozaïği açığa çıkarılmıştır. Dionysos mozaïği kentteki bir Roma villasının zemininde yer almış olan bir taban mozaïğidir ve dikdörtgen bir biçimde düzenlenmiştir. Mozaik tabanı 590 cm. x 620 cm. ölçülerindedir.

Bir kedigil üzerine binmiş olan Dionysos motifi Antik Dönem'de mozaik ustalarının repertuvarlarının standart bir motifi olmuştur. Motif, Geç Klasik Dönem'den, Geç Antik Dönem'e kadar Akdeniz çevresindeki çok sayıdaki atölye tarafından benimsenerek müşterilerinin tercihlerine ve özel ihtiyaçlarına göre mozaikler üzerine uyarlanmıştır. Bazen küçük bir çocuk bazen de genç bir erişkin olarak tasvir edilmiş olan Dionysos'un fiziksel görünüşü değişiklik göstermektedir. Bu motifin çevresine genellikle mevsimleri sembolize eden hayvan ve bitki formunda çeşitli figürler yerleştirilmiştir.

Dikdörtgen biçiminde düzenlenmiş olan Claudopolis mozaïğinde sahnedeki madalyonun merkezinde bir leopar üzerine oturmuş olan genç Dionysos tasvir edilmiştir. Yarı çıplak durumda olan Dionysos'un başına sarmaşık yapraklarından oluşan bir çelenk yerleştirilmiştir. Sağ elinde bir thyrsos taşımaktadır. Madalyonun etrafına mevsimleri sembolize eden vahşi hayvanlar ve kuşlar yerleştirilmiştir. Dört köşesinde ise kantharoslar bulunmaktadır. Bu kompozisyonu ise geometrik ve bitkisel motiflerden oluşan bir bordür çevirmiştir.

Claudiopolis mozaïğindeki sahnenin diğer bölgelerde yer alan versiyonları ile ortak olan özellikleri onların aynı orijinalin kopyaları olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dionysos, Mevsimler, Kedigiller, Kuşlar, Claudopolis.

* Doç. Dr. S. Sezin Sezer, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kars, Türkiye, E-mail: sezinsezer1@hotmail.com

AN OVERVIEW OF DIONYSOS-ON-A-FELINE MOSAICS IN THE LIGHT OF THE CLAUDIOPOLIS EXAMPLE

ABSTRACT

Claudiopolis (Bolu) was a prominent city in Bithynia during the Ancient Period. The Dionysos mosaic was discovered during a rescue excavation at the city center in 2011. The Dionysos mosaic is a floor mosaic arranged in a rectangle and situated on the ground of a Roman villa in the city. The size of the mosaic base is 590 cm. x 620 cm.

Dionysos riding on a feline was a standard motif in the repertoire of mosaic craftsmen during the Ancient Period. Many workshops around the Mediterranean adapted this motif on mosaics according to clients' preferences and special requirements from the Late Classical Period to the Late Ancient Period. The physical appearance of Dionysos varied, who was sometimes depicted as a little boy or sometimes as a young adult. This motif was usually surrounded by various figures in animal and plant form, symbolizing seasons.

The Claudiolpolis mosaic arranged in a rectangle shows at the center of the medallion a young Dionysos sitting on a leopard. He is half-naked and crowned by an ivy wreath. He holds a thyrsos in his right hand. Wild animals and birds symbolizing seasons are placed around the medallion. There are kantharoi on four corners. This composition is framed by a border consisting of geometrical and vegetal motifs.

The scene of the Claudiolpolis mosaic has certain common characteristics with the versions existing in other regions, which point to the fact that these are the copies of the same original work.

Keywords: Dionysos, Seasons, Felines, Birds, Claudiolpolis.

CROSS ICONOGRAPHY ON MOSAICS OF EGYPT

Eman Mohsen SHAHAWY*

ABSTRACT

Geometric shapes are the main partner in design and decoration of mosaic panels. It was commonly carried out in Egypt in parallel with the west of the Roman Empire. The Geometric mosaics in Egypt were characterized by the implementation of some geometric shapes such as guilloche Intersecting circles, quad star, fish scale, square inside the circle, wave crest and meander.

The artists resorted to symbolism in order to express their religious beliefs at the beginning of the new religion, escaping from Roman persecution. But after Christianity became the official religion of the state, symbols used in art continued to be used to express paganism against Christianity in an aspect and in another method to explain and simplify the new faith.

One of the most important of these symbols was the cross carried out in various forms on all kinds of arts, including mosaic, carried out on mosaics in Egypt in different forms like adjacent points on a panel of Kom El-Dikka, also as a decorative element in guilloche from kom El-Dikka and implemented as geometric forms from Sheikh Zuweid in Sinai.

It was also carried out in a square from which four rays came out in four directions in the form of crosslets decoration, in addition to its appearance in the form of the Greek cross from the stores of the Suez Museum; as well as carried out swastika on the floors of kom Al-Shaqafa in Alexandria, and another preserved forms in the stores of the Greek-Roman Museum, in addition to the birds panel from Sinai, in addition to its implementation in places worshipping of monks “kellia”.

The Cross had Egyptian roots represented in the sign of al-Ankh, which means life forever, and was implemented at first as a decorative form before it was implemented from a religious point of view expressing faith at the beginning of the new religion in Egypt, Christianity.

It continued to be carried out not only on floors but also on walls and with different techniques, whether stones or fresco or glass, which flourished in Alexandria in the mid-5th century A.D.

* Eman Mohsen Shahawy, Archaeologist, Alexandria Department for Antiquities (ADA)-Ministry of Tourism and Antiquities (MTA), Egypt, E-mail: emanshaway@yahoo.com

Thus, the execution of the cross therefore had two objectives: the first as a decorative element and the second as a religious symbol. It is a beautiful decorative form executed in various forms with significations on mosaic floors and walls at different times in Egypt.

Keywords: Mosaic, Egypt, Cross, Iconography, Christianity.

MISIR MOZAİKLERİ'NDEKİ HAÇ İKONOĞRAFİSİ

ÖZET

Mozaik panellerin tasarım ve dekorasyonunda geometrik şekiller ana unsurdur. Mısır'daki bu motiflerin yaygın olarak Roma İmparatorluğu'nun batısına paralel bir şekilde uygulandığı görülür. Mısır'daki geometrik mozaikler örgü bant (giyoş), kesişen daireler, dörtlü yıldız, balık pulu, daire içinde kare, dalga motifi ve meander gibi geometrik motifler göstermektedir.

Yeni dinin başlangıcında Roma zulmünden kaçan sanatçılar dini inançlarını ifade etmek için sembolizme başvurmuşlardır. Hristiyanlığın devletin resmi dini haline gelmesinden sonra ise, sanatta kullanılan semboller yeni inancı açıklamak ve sadeleştirmek için kullanılmaya devam etti. Bu sembollerin en önemlilerinden biri olan haç motifi, farklı formlarda, örneğin Kom El Dikka'dan bir panelde bitişik noktalar şeklinde, yine Kom El Dikka'dan bir giyoşta dekoratif bir unsur olarak, Sina Şeyh Zuweid'de ise geometrik formlar olarak uygulanmıştır.

Ayrıca bir karenin içinden dört farklı yönde ışınların çıktığı haç biçiminde bir motife ek olarak Süveyş Müzesi depolarından Yunan Haçı biçiminde örnekler de bulunmaktadır. Bunun dışında İskenderiye'deki Kom Al-Shoqafa'nın zeminlerinde gamalı haç motiflerine, Sina'da korunagelen kuşlar panelinin yanı sıra, Yunan-Roma Müzesi depolarında ve keşişlerin ibadet ettiği "kellia" adı verilen alanlarda haç motifinin farklı formlarına rastlanır.

Haç motifinin kökleri sonsuz yaşamı temsil eden al-Ankh sembolü ile ilişkiliydi ve Mısır'da yeni bir din olan Hristiyanlığın başlangıcında inancı ifade eden dini bir bakış açısıyla uygulanmadan önce dekoratif bir form olarak kullanılmıştı.

Bu motif MS 5 yüzyıl ortalarında İskenderiye'de ortaya çıkan taş, fresk, cam gibi farklı tekniklerle sadece zeminde değil duvarlarda da uygulanmıştır.

Böylece haç motifinin iki kullanım amacı vardı: ilki dekoratif bir unsur olarak, ikincisi ise dini bir sembol olarak. Dolayısıyla bu motif Mısır'da farklı dönemlerde mozaikli zemin ve duvarlarda kullanılmış güzel bir dekoratif motiftir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Mısır, Haç, İkonografi, Hristiyanlık.

ONTARIO KRALİYET MÜZESİ'NDE SERGİLENEN TRYPHE VE BİOS MOZAIĞI

Derya ŞAHİN* – Nur Deniz ÜNSAL**

ÖZET

Özellikle Roma Dönemi ile birlikte büyük bir ilgiyle kamu ve özel yapıların dekorasyonunda kullanılan mozaik kaplamalar repertuar açısından oldukça zengindir. Bu mozaiklerin büyük bir bölümünü mitolojik konulu tasarımlar oluşturur. Bunların içinde özellikle tanrı ve tanrıça personifikasyonlarının yanı sıra bazı alegorik temsillerde ön plana çıkmıştır. Alegori basitçe bir kavram ya da düşüncenin daha iyi anlaşılması amacıyla somutlaştırma ya da görselleştirme olarak düşünülebilir. Greko-Romen geleneğin mozaiklere yansıtılmasında özellikle ahlaki ve kişisel değerlerin oldukça ön planda tutulduğuna şahit oluruz. Bu bakış açısıyla Tyrphe ve Bios gibi, rahat yaşam ve lüksü sembolize eden tasarımlar oldukça farklı ve çeşitlidir. Çalışmanın konusunu, bu örneklerden birini temsil eden ve bugün Kanada'nın Toronto şehrindeki Royal Ontario Museum'da sergilenen Tyrphe ve Bios Mozaığı oluşturmaktadır. Suriye Emesa kökenli olduğu düşünülen ve yaklaşık MS 350-400 yıllarına tarihlenen mozaığın detaylı tanımı yapılarak ve ikonografik ve ikonolojik açıdan değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Roma, Suriye, Emesa, Tyrphe, Bios.

* Prof. Dr. Derya Şahin, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Görükle Kampüsü, 16059, Bursa, Türkiye, E-mail: dsahin@uludag.edu.tr

** Araş. Gör. Nur Deniz Ünsal, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Görükle Kampüsü, 16059, Bursa, Türkiye, E-mail: ndunsal@uludag.edu.tr

TRYPHE AND BIOS MOSAIC EXHIBITED AT THE ROYAL ONTARIO MUSEUM

ABSTRACT

Mosaic pavements used in the decoration of public and private buildings with great interest, especially in the Roman Period, are very rich in terms of repertoire. Most of these mosaics consist of mythological designs. Among these, in addition to the personifications of gods and goddesses, some allegorical representations came to the fore. Allegory can simply be thought of as a concretization or visualization of a concept or idea for those to be understood better. In the reflection of the Greco-Roman tradition on the mosaics, we can observe that especially moral and personal values are brought to the foreground. From this point of view, designs that symbolize comfort and luxury, such as Tyrphe and Bios, are quite different and varied. The subject of the study is the Tyrphe-Bios Mosaic, which represents one of these examples and is exhibited at the Royal Ontario Museum in Toronto, Canada today. The mosaic, which is thought to be of Syrian Emesa origin and dated to approximately AD 350-400, will be defined in detail and will be evaluated iconographically and iconologically.

Keywords: Roman, Syria, Emesa, Tyrphe, Bios.

MOZAİKTE TAMAMLAMA: UYGULAMA BİÇİMLERİ VE KORUMA BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRMELER

Yaşar Selçuk ŞENER*

ÖZET

Arkeolojik kazılarda ele geçen mozaikler çoğunlukla bozulmaya uğramış halde, gerek hazırlık (yapım) katları gerekse tessellatum tabakasında dağılma ve eksiklikleri ile bulunurlar.

Kazı sonrası ele geçen, tessellatumda eksikleri veya eksik taşıyıcı katları bulunan mozaiklerde tamamlama, diğer etkin koruma uygulamalarıyla birlikte yapılmaktadır. Yapılan tamamlamalar genelde mozağin boyut ve büyüklüğünün algılanmasını, mevcut parçalarının yapılan tamamlama ile daha sağlam hale gelmesini veya sadece estetik bütünlüğün sergilenmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Yönümüzü uygulamalara çevirdiğimizde; genelde korumada kabul edilen uluslararası ilkelere bağlılığa riayet edildiği görülür, ancak bazı uygulamalarda ise koruma kavramını çok aşan, aşırı sayılabilecek müdahalelerin de yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışma mozaiklerde yapılan tamamlama uygulamalarını ele alarak, koruma alanında çok da kapsamlı çalışılmamış bir konunun açıklanmasını ve irdelenmesini amaç edinmiştir. Nitekim incelenen örneklerde antik dönemden günümüze mozaikteki tamamlama uygulamaları irdelenirken, özellikle çağdaş uygulamaların stil ve yaklaşım farkları ortaya konularak tanıtılması ve bunların koruma bakış açısından değerlendirilmeleri hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Koruma, Onarım, Tamamlama, Mozaikte Tamamlama.

* Prof. Dr. Yaşar Selçuk Şener, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Gölbaşı Yerleşkesi, 06830, Gölbaşı - Ankara, Türkiye, E-mail: s.sener@hbu.edu.tr - yasarselcuksener@gmail.com

INTEGRATION IN MOSAIC: APPLICATIONS AND EVALUATIONS FROM THE CONSERVATION PERSPECTIVE

ABSTRACT

The mosaics unearthed in the archaeological excavations are mostly found in a deteriorated state, both in the preparation (construction) layers and in the tessellatum layer, with their disintegration and deficiencies.

The completion of mosaics found after the excavation, which has deficiencies in the tessellatum or missing carrier layers, is carried out together with other effective conservation practices. Completions are generally made in order to perceive the size and size of the mosaic, to make the existing pieces stronger with the completion, or to display only the aesthetic integrity. When we turn our direction to applications; In general, it is seen that adherence to the international principles accepted in protection is observed, but in some applications, it is seen that interventions that go far beyond the concept of protection and that can be considered excessive are made.

This study aims to explain and scrutinize a subject that has not been studied extensively in the field of conservation by addressing the completion practices in mosaics. As a matter of fact, while the completion applications in mosaics from the ancient period to the present are examined, it is aimed to introduce contemporary applications by revealing the differences in style and approach and to evaluate them from a conservation point of view.

Keywords: Mosaic, Conservation, Restoration, Integration, Integration in the Mosaics.

CONTRIBUTIONS OF NEW TECHNOLOGIES AND MULTIDISCIPLINARY STUDIES IN THE RESEARCH OF THE NOHEDA MOSAIC

Miguel Ángel Valero TÉVAR*

ABSTRACT

The opening to the public of the so-called mosaic of Noheda, has led to a series of previous research activities, that have provided an important wealth of information about the enclave and that are very useful for the further planning of the site museum.

In this way to the application of the correct archaeological methodology, several multidisciplinary studies have been added that have allowed the use of the most modern research and analysis techniques that were within our reach, in order to be able to document and analyze in great detail possible the totality of the buried archaeological remains, with special incidence in the mosaics. In addition, a series of analyzes have been carried out on these, which have helped to know the origin of the raw materials used in their execution and their state of conservation.

The objective of this work is to present, in a synthetic way, some of the actions carried out and the results obtained.

Keywords: Noheda, Mosaic, Multidisciplinary, New Technologies, Methodology.

* Miguel Ángel Valero Tévar, Universidad de Castilla-La Mancha, Spain, E-mail: MiguelAngel.Valero@uclm.es

NOHEDA MOZAİK ARAŞTIRMALARINDA YENİ TEKNOLOJİLER VE ÇOK DİSİPLİNLİ ÇALIŞMALARIN KATKILARI

ÖZET

Noheda mozaığının halka açılması, yerleşim bölgesi hakkında önemli bir bilgi zenginliği sağlayan ve ileride oluşturulacak alan müzesinin planlanması için çok faydalı olan bir dizi araştırma faaliyetine yol açmıştır.

Bu şekilde, doğru arkeolojik metodolojinin uygulanmasına, gömülü arkeolojik kalıntıların ve özellikle mozaiklerin mümkün olan en ayrıntılı şekilde belgelenmesi ve analizi için, ulaşabileceğimiz en modern araştırma ve analiz tekniklerinin kullanılmasına izin veren birkaç multidisipliner çalışma eklenmiştir. Ek olarak, bunlar üzerinde bir dizi analiz yapılmıştır, bu da uygulamada kullanılan hammaddelerin kökenini ve koruma durumlarını anlamaya yardımcı olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, gerçekleştirilen bazı uygulamaların ve elde edilen sonuçların bir sentezini sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Noheda, Mozaik, Multidisipliner, Yeni Teknolojiler, Metodoloji.

YENİ VERİLERLE SELÇUK, AYASULUK AZİZ IOANNES BAZİLİKASI MOZAİKLERİ

ÖZET

Emine Tok* - Sinan Mimaroglu**

Ayasuluk Tepesinde arkeolojik kazılar yüz yılı aşkın süredir devam etmektedir. 2020 yılı kazı sezonunda, bazilikanın doğu haç kolunun güneyinde in-situ halde opus sectile zemin mozaïği ortaya çıkartılmıştır. Mozaik döşeme, yaklaşık 5 x 3.20 metrelik alanı kaplamaktadır. Aslında 1979 yılı kazı sezonunda bu döşemenin 1 x 2.30 metrelik bölümü koruma altına alınmış, geri kalan bölümleri toprak altında bırakılmıştır. Şimdiye dek bilim dünyasına tanıtılmamış mozaik döşeme, çeşitli boyutlarda kesilmiş kare, dikdörtgen, üçgen, altıgen ve dairesel mermer parçalarla yapılmış geometrik desenlerin çerçeveler içine alındığı panolardan meydana gelmektedir. Opus-sectile döşemede uygulanan desen repertuarının, bazilikanın III. evre yapısına ait olduğu düşünülen bazı mimari plastik elemanların dekorasyonu ile ortak karakterde olduğu dikkat çeker. Çalışmamızda, bir yandan mozaik döşeme tanıtılırken, Iustinianus imarında çalışan taş ve mozaik ustalarının yapı içi dekorasyonundaki desen seçimleri tartışılacaktır.

Çalışmamızda ayrıca, 1979 kazı sezonunda bulunarak depoya kaldırılmış, çoğu desen bütünlüğünü yitirmiş tesellatum teknikli mozaik parçaların motif analizine yönelik öneriler sunulacaktır. Daha önce yayımlanmamış bu parçaların ise Bazilika'nın Theodosius dönemi imarına, II. evre zemin döşemesine ait veriler olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayasuluk, Aziz Ioannes, Bazilika, Opus Sectile, Tesellatum.

* Doç. Dr. Emine Tok, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bornova – İzmir, Türkiye, E-mail: emine.tok@ege.edu.tr - dreminetok@gmail.com

** Doç. Dr. Sinan Mimaroglu, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Antakya – Hatay, Türkiye, E-mail: smimaroglu@mku.edu.tr

SELÇUK, AYASULUK ST. JOHN BASILICA MOSAICS WITH NEW DATA

ABSTRACT

Archaeological excavations on Ayasuluk Hill have been going on for about hundred years. In 2020 excavations campaign, an unpublished in-situ opus sectile floor was unearthed at the south of the eastern cross arm of the basilica. It covers an area of approximately 5 x 3.20 m. Actually, in the 1979 season, this floor's part (1 x 2.30 m.) was taken under protection whereby the remaining parts were left underground. Opus sectile flooring consists of panels in which geometric patterns made of square, rectangular, triangular, hexagonal and circular marble pieces cut in various sizes, which are enclosed in frames. The pattern repertoire applied in the opus-sectile flooring have a common character with their decoration of some architectural plastic elements thought to belong to the phase III of structure. In our study, the mosaic flooring will introduce and it is discussed that the pattern choices of the stone and mosaic masters working in the interior decoration of the Justinian construction.

In our study, it is also aimed to introduce unpublished mosaic pavement pieces which were found during the 1979 excavation season and were stored in storage. Most of the pieces with tessellated technique have lost their pattern integrity. It's thought that these fragments belong to the phase II of structure. Proposals will also be made for the motif analysis of these mosaic pieces, which are considered to belong to the Theodosian period of the basilica.

Keywords: Ayasuluk, St. John, Basilica, Opus Sectile, Tesellatum.

THE MARITIME MOSAICS IN LATE ANTIQUE THRACE

Ivo TOPALILOV*

ABSTRACT

Among the common Roman mosaic iconography one could point out that with the maritime scenes. With the advance of the Late antique period, and especially the Christianization of the society, the maritime iconography underwent a certain transformation, abandoning or adopting certain elements and images as well as the meaning of these images in the new context. These types of mosaics are very rare in Late antique Thrace with only three examples discovered so far in Philippopolis, Augusta Traiana and the villa Filipovtzi near Sofia, but all of them are dated to the time of major changes, political, social and religious transformations that have influenced the arts as well from the beginning of 4th to the beginning of 5th century. This was the time of transition, mobility, turbulence, intensity of ideas and minds. This paper will present the specifics of the iconography based on the possible identification of the patron that commissioned the mosaics, as well as the architectural context, the meaning of the images and their transformations in the new religious context. An important issue is also the identification of the spectators who represent the community that would perceive these transformations.

Keywords: Maritime, Mosaic, Thrace, Late Antique, Transformations.

* Ivo Topalilov, Institute of Balkan Studies and Center of Thracology "Prof. Alexander Fol" – Bulgarian Academy of Sciences, 13 Moskovska Str., 1000 Sofia, Bulgaria, E-mail: itopalilov@yahoo.com

GEÇ ANTİK TRAKYA'DAKİ DENİZ MOZAİKLERİ

ÖZET

Yaygın Roma mozaik ikonografisi arasında, denizcilik sahneleri de yer almaktadır. Geç Antik Çağ'daki ilerlemeler ve özellikle toplumun Hristiyanlaşmasıyla birlikte deniz ikonografisi belirli bir dönüşüme uğrayarak belirli unsur ve imgeleri ve bu imgelerin yeni bağlamdaki anlamlarını terk etmiş veya benimsemiştir. Bu tür mozaikler Geç Antik Trakya'da çok nadirdir ve şu ana kadar Philippopolis, Augusta Traiana ve Sofya yakınlarındaki Filipovtzi villasında keşfedilen sadece üç örneği vardır, ancak hepsi büyük değişimlerin, siyasi, sosyal ve dini dönüşümlerin zamanına tarihlenmektedir. 4. yüzyılın başlarından 5. yüzyılın başlarına kadar sanatı da etkilemiştir. Bu geçiş, hareketlilik, türbülans, fikirlerin ve zihinlerin yoğunluğunun zamanıydı. Bu bildiri, mozaikleri sipariş eden kişinin olası kimliğinin yanı sıra mimari bağlam, görüntülerin anlamı ve yeni dini bağlamda dönüşümleri temelinde ikonografinin özelliklerini sunacaktır. Önemli bir konu da bu dönüşümleri algılayacak topluluğu temsil eden izleyicilerin belirlenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Deniz, Mozaik, Trakya, Geç Antik, Dönüşümler.

HADRIANOPOLİS KİLİSELERİ ZEMİN MOZAİKLERİNDEKİ HAÇ MOTİFLERİ

Ercan VERİM* - Ersin ÇELİKBAŞ**

ÖZET

Hadrianopolis Antik Kenti'nde geçmişten günümüze kadar yapılan kazı çalışmalarıyla üç kilise ortaya çıkarılmıştır. Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen bu kiliseler; Hadrianopolis Chora Kilisesi, Hadrianopolis Dört Nehir Kilisesi ve Hadrianopolis Kuzeybatı Nekropol Kilisesi olarak adlandırılmaktadır. Kiliselere değer katan en önemli özelliklerinden biri, zeminlerinin Erken Bizans Dönemi süsleme karakterini yansıtan mozaiklerle bezenmiş olmalarıdır. Yukarıda adı geçen üç kilisenin zemin mozaiklerinde; yazıtlarda, geometrik desenlerin içi veya çevresinde, ilk bakıldığında pek belli olmayan küçük boyutlu haç motifleri işlenmiştir. Bunlardan bazıları bitkisel motif şeklinde yapılmış, bazıları ise küçük kare veya dikdörtgen şekillerin birleşiminden oluşturulmuştur. Zeminde yer alan haç motiflerinin belirgin olmaması, 427 tarihli Theodosius Novella'sıyla ilgili olmalıdır. Theodosius Novella'sı ve Iustinianus Codex'inde, zeminde haç motifi yapımının yasaklanmasına rağmen, Hadrianopolis mozaiklerinde, farklı dekorlar arasına saklanmış haç motifleri yapılması, dönemin mozaik sanatçılarının haç motifi yapmaktan kendini alı koyamadıklarıyla açıklanabilir. Bu çalışmada, Hadrianopolis zemin mozaiklerindeki gizli haç motiflerinin biçimsel özellikleri ve tipolojisi ele alınmıştır. Kiliselerin tarihlendirme sorunsalına da yardımcı olan haç motiflerinin detaylı açıklanması ve tanıtılması, bölge arkeolojine olduğu gibi Bizans mozaik sanatına da katkı sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Hadrianopolis Chora Kilisesi, Hadrianopolis Dört Nehir Kilisesi, Hadrianopolis Kuzeybatı Nekropol Kilisesi, Mozaik, Haç Motifi.

* Arş. Gör. Dr. Ercan Verim, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Isparta, Türkiye, E-mail: ercanverim@sdu.edu.tr

** Doç. Dr. Ersin Çelikbaş, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karabük, Türkiye, E-mail: ersincelikbas@karabuk.edu.tr

CROSS MOTIFS ON FLOOR MOSAICS OF CHURCHES IN HADRIANOPOLIS

ABSTRACT

Three churches were discovered during the excavations carried out up to now in the Hadrianopolis. These churches dated to the Early Byzantine Period are called Hadrianopolis Chora Church, Four Rivers Church and Northwest Necropolis Church. One of the most important features that add value to the churches is that their floors are decorated with mosaics reflecting the ornamental character of the Early Byzantine Period. In the floor mosaics of the three churches mentioned above, small-sized cross motifs, which are not obvious at first glance, are embroidered in or around the geometric patterns in the inscriptions. Some of these are made in the form of floral motifs, while others are formed from a combination of small square or rectangular shapes. The fact that the cross motifs on the floor are not distinct may be related to the Theodosius Novella dated 427. Despite the prohibition of making cross motifs on the floor in Theodosius Novella and Justinian Codex, the use of cross motifs hidden among different decorations in Hadrianopolis mosaics can be explained by the fact that the mosaic artists of the period could not help but making cross motifs. In this study, the formal features and typology of the hidden cross motifs in Hadrianopolis floor mosaics are addressed. The detailed explanation and introduction of the cross motifs, which also helps with the problem of dating the churches, can contribute to the Byzantine mosaic art as well as to the archeology of the region.

Keywords: Hadrianopolis Chora Church, Hadrianopolis Four Rivers Church, Hadrianopolis Northwest Necropolis Church, Mosaic, Cross Motif.

ALLİANOİ KAPLICA MOZAİKLERİ

Ahmet YARAŞ*

ÖZET

Allianoi, Bergama'nın 18 km kuzeydoğusunda, 2000 yılına kadar Paşa Ilıcası olarak bilinen alanda, Bergama Yortanlı Kurtarma Kazıları sonucunda, tarafımızca lokalize edilmiştir. Allianoi, sıcak şifalı kaynak suyundan dolayı MS II. yy.'ın ilk çeyreğinde ciddi bir bayındırlık faaliyeti geçirmiştir. Hadrianus döneminde Pergamon'da ikinci bir sağaltım merkezi olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bizans döneminde; seramik, cam ve demir üretim atölyelerine ev sahipliği yapmış ve bu dönemde kısmen yerleşime de açılmıştır. Allianoi'un en önemli yapısı kaplıca olup, jeolojik nedenlerle de çok iyi korunmuş, içinde sıcak suyu bulunan en büyük yapısıdır.

Ortasından geçen Ilyä Çayı'na rağmen Allianoi Kaplıcası yaklaşık 9.000 m² alana oturmaktadır. Güney Ilıca'da yedi mekânda 290 m², Kuzey Ilıca'da en az sekiz mekânda 691.5 m² taban mozaïği saptanmıştır. Geometrik bezemelerden oluşan bu mozaiklerde toplam yirmi iki tip ve sadece tek bir pano içinde figüratif olarak 'Labrys' betimi saptanmıştır. Bunların dışında, İmparatorluk Salonu'nun tabanının da mozaik olduğu görölmüş, ancak kazısı gerçekleştirilememiştir. Kaplıca mekânlarının kullanımına göre bezeme seçimi yapılmamıştır. Kaplıcanın mekânları aynı mozaik ustalar tarafından ve aynı malzemelerle kısa sürede yapılmıştır. Geometrik bezemeler, mozaik ustası tarafından mekâna göre önceden planlanıp, uygulanmış olmalıdır. Bu nedenle mozaiklerde belirgin bir sapma veya düzensizlik görülmez.

Allianoi kaplıcası taban mozaikleri, Geç Antik Çağ'da ve 1994 yılındaki restorasyon(?) sırasında ciddi anlamda tahribata uğramıştır. Ancak günümüzde Allianoi'un tüm yapıları mozaikleriyle birlikte tamamen Yortanlı Barajı'nın göl suyu altında bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bergama, Allianoi, Kaplıca, Mozaik, Geometrik Bezeme.

* Prof. Dr. Ahmet Yaraş, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Balkan Yerleşkesi, 22100 Edirne, Türkiye, E-mail: ahmetyaras@hotmail.com

MOSAICS OF ALLIANOI THERMAL BATH

ABSTRACT

As a result of the Bergama Yortanlı Rescue Excavations, Allianoi was localized by us, 18 km northeast of Bergama, in the area known as Paşa Thermal Bath until 2000. Allianoi underwent serious public works in the first quarter of the 2nd century AD due to its hot healing spring water. It was understood that it was used as a second treatment center in Pergamon during the reign of Hadrian. During the Byzantine period; it hosted ceramic, glass and iron production workshops and was partially settled during this period. The most significant structure of Allianoi is the thermal bath. It is also very well preserved due to geological reasons, and it is the largest structure with hot water of the settlement.

Despite the Ilya Stream running through it, Allianoi thermal bath covers an area of approximately 9,000 m². Floor mosaics of 290 m² were found in seven locations in Southern Thermal Bath and 691.5 m² in at least eight locations in Northern Thermal Bath. Among these mosaics consisting of geometric decorations, a total of twenty-two types and a figurative depiction of 'Labrys' were determined in only one panel. Apart from these, it was observed that the floor of the Imperial Hall was also mosaic, but it could not be excavated. Decoration selection was not made according to the use of the areas of the thermal bath. The areas of the bath were built in a short time by the same mosaic masters and using the same materials. Geometric decorations must have been planned in advance and applied by the mosaic master. For this reason, there are no obvious deviations or irregularities in the mosaics.

The floor mosaics of the Allianoi thermal bath were heavily damaged in Late Antiquity and during the restoration (?) carried out in 1994. However, today, all the structures of Allianoi with their mosaics have been completely submerged under the lake water of the Yortanlı Dam.

Keywords: Pergamon, Allianoi, Thermal Baths, Mosaic, Labrys.

RHODİAPOLİS PİSKOPOSLUK KİLİSESİ MOZAİKLERİ

ÖZET

Şehrigül YEŞİL*

Rhodiapolis antik kentinin (Kumluca, Antalya) akropolisinde yer alan üç nefli kilise, batısında narteks, doğusunda apsis ve yan mekânlarıyla erken dönemin klasik bazilika plan tipine sahiptir. 2007 yılında başlayan kazılarda kilisenin narteks, orta ve yan nefleri ile prothesis bölümlerinde *opus tessellatum* tekniğindeki geometrik desenlerden oluşan mozaikler ortaya çıkarılmıştır.

Mozaiklerin tümü mermer, kireç taşı ve pişmiş toprak malzemeden düzgün kesilmiş küp biçimli polykrom *tesserae* ile yapılmıştır. Pano desenlerinin ortak özelliği, beyaz zemin üzerine sarı, kırmızı, pembe, bordo, mavi renkler kullanılarak oluşturulmuş geometrik desenlerin, üç boyutlu bir etki yaratacak şekilde gölgelendirilerek işlenmiş olması ve bunların siyah veya siyaha yakın gri renkli *tesserae* ile sınırlanmış olmasıdır. Farklı geometrik düzenlemelere sahip on panodan oluşan kuzey nefte ve kesintisiz devam eden tek bir panodan oluşan güney nefte bordür kullanılmamıştır. *Prothesis* ve orta nefte panolar bordür kullanılarak kapalı bir formda düzenlenmiştir. *Nartekste* ise, mekân üç ana panoya bölünmüş ve sadece kuzeydeki iki panoda bordür kullanılmıştır. Ayrıca ana desenlerin işçiliklerindeki kalite mekânlara göre farklılık gösterir. Bu farklılıklar kilise mekânlarına ait taban mozaiklerindeki farklı atölyelere işaret eder. Rhodiapolis Kilisesi mozaiklerinde kullanılan Geç Antik Dönem repertuarından seçilmiş desenlerin yakın benzerleri, genellikle 5. yüzyıl ve 6. yüzyıl başına tarihlenen mozaiklerde görülür. Ancak yakın yerleşmeler dikkate alındığında, bu mozaiklerin 5. yüzyıla ait oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Likya, Rhodiapolis, Mozaik Döşeme, Opus Tessellatum, Geometrik Düzenleme.

* Dr. Öğr. Üyesi Şehrigül Yeşil, Işık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Mimari Restorasyon Programı, İstanbul, Türkiye, E-mail: sehrigul@yahoo.com - sehrigul.yesil@isikun.edu.tr

RHODIAPOLIS EPISCOPAL CHURCH MOSAIC PAVEMENTS

ABSTRACT

The three-nave church located in the acropolis of Rhodiapolis Ancient City (Kumluca, Antalya) represents the early classical basilica design type with the narthex in the west, the apse in the east and the adjoining rooms. Mosaics consisting of geometric patterns of *opus tessellatum* technique were unearthed in the narthex, middle, and side naves, as well as *prothesis* sections of the church, in the excavations that started in 2007.

All of the mosaics are made of marble, limestone, and terracotta material with clearly cut cub-shaped polychrome *tesserae*. The common feature of the panel pattern is that, the geometric patterns created using yellow, red, pink, burgundy, and blue colors on a white background are treated by shading to create a three-dimensional effect, and they are limited to black or nearly black-gray *tesserae*. Borders were not used in the north nave consisting of ten panels with different geometric patterns, and in the south nave consisting of a single continuous panel. Panels in *prothesis* and middle nave are arranged in a closed form using borders. As for *narthex*, the place was divided into three main panels, and the border was used only on the north panel. Moreover, the quality of the craftsmanship on the main patterns varies according to the places. These differences refer to the different workshops in the pavement mosaics of the church spaces. Close analogues of patterns selected from the repertoire of Late Antiquity used in the mosaics of the Rhodiapolis Church are usually seen in the mosaics dated to the 5th and early 6th centuries. However, it can be deduced that, considering the nearby settlements these mosaics belong to the 5th century.

Keywords: Lycia, Rhodiapolis, Mosaic Pavement, Opus Tessellatum, Geometric Pattern.

KATILIMCI LİSTESİ / LIST OF CONTRIBUTORS

- Katılımcı listesi katılımcıların soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır / The list of contributors is sorted alphabetically by the surname of the participants.

Komait ABDALLAH	komait1979@hotmail.com
Ali Akın AKYOL	ali.akyol@hbv.edu.tr
Ferdi ALATAŞ	ferdialatas@hotmail.com
Mahmut AYDIN	aydinm135@gmail.com
Şengül AYDINGÜN	sengulaydingun@kocaeli.edu.tr
Erhan AYDOĞDU	erhanabdal@gmail.com
Jesús BERMEJO	jbtirado@hum.uc3m.es
Demet BEŞİKÇİ	dmtbes@gmail.com
Mounir BOUCHENAKİ	mounir.bouchenaki@gmail.com
Nissma BOUZOUBAA	nissma.bouzoubaa@gmail.com
Simon BRELAUD	brelausimon@gmail.com
Ilaria Marta CARRA	Ilariamarta.carra@studio.unibo.it
Cristina COCCIA	Cri.Coccia.95@gmail.com
Murat CURA	murat.cura@hbv.edu.tr
Ersin ÇELİKBAŞ	ersincelikbas@karabük.edu.tr
Seçil ÇOKOĞULLU	secilcokogullu@gmail.com
Sırrı ÇÖLMEKÇİ	scolmekci@gmail.com
Jimmy DACCACHE	jimmy.daccache@yale.edu
Abdelilah DEKAYIR	a.dekayir@umi.ac.ma
Müslüm DEMİR	mslm.demir6363@gmail.com
Stéphanie DERWAEI	s.derwael@uliege.be
Halil İbrahim DURAL	hidural@yahoo.com
Maria de Jesus DURAN KREMER	mjesuskremer@hotmail.com
Dominique Maria DI CARO	arkeodomi89@gmail.com
Bahadır DUMAN	bahadirduman@yahoo.com
Mehmet ERBUDAK	erbudak@phys.ethz.ch
Seçkin EVCİM	seckinevcim@gmail.com
Agnese FRANZONI	agnese.franzoni@studio.unibo.it
Zaraza FRIEDMAN	zaraza@research.haifa.ac.il
Maria Benedetta GANDINI	gandini@studio.unibo.it

Anne-Marie GUIMIER-SORBETS

Lihi HABAS

Ozan HETTO

Yusuf Kağan KADIOĞLU

Emrah KAHRAMAN

Nihal KARDORUK

Gülgün KÖROĞLU

Celalettin KÜÇÜK

Brigitta Maria KÜRTÖSI

Antonio LICORDARI

Francesca LICORDARI

Michele MACCHIAROLA

Sinan MİMAROĞLU

Luz NEIRA

Sina NOEI

Muharrem ORAL

Ali Kazım ÖZ

Sedef ÖZTÜRK

Angelo PELLEGRINO

Paola PERPIGNANI

Marina PERSENG

Svetle PETROVA

Vania POPOVA

Béatrice PRADILLON

Paola RACAGNI

Elisabeth RATHMAYR

Flavia RUANNI

Elena SAGRIPANTI

Batuhan SAZAK

Veronika SCHEIBELREITER-GAIL

Nedjma SERRADJ

S. Sezin SEZER

Eman Mohsen SHAHAWY

Anne-marie.guimier-

sorbets@parisnantes.fr

habaslihi@gmail.com

ozanhetto@hotmail.com

kadi@ankara.edu.tr

1emrahkahraman@gmail.com

nihal.kardoruk@gmail.com

gulgun.koroglu.27@hotmail.com

artandrestoration@gmail.com

kurtosi.brigitta@mke.hu

a.licordari@fastwebnet.it

francesca.licordari@beniculturali.it

michele.macchiarola@istec.cnr.it

smimaroglu@mku.edu.tr

lneira@hum.uc3m.es

sinsinatick@yahoo.com

muharrem.oral@gmail.com

ali.oz@deu.edu.tr

sdef.ozturk@gmail.com

angelopellegrino48@gmail.com

Paola.perpignani3@unibo.it

perseng@abv.bg

svetlapetrova57@gmail.com

popova.vania@gmail.com

beapradillon@hotmail.com

info@racagnimosaico.com

elisabeth.rathmayr@oeaw.ac.at

flavia.ruani@gmail.com

elena.sagripanti@studio.unibo.it

batu.szk@gmail.com

veronika.scheibelreiter@oeaw.ac.at

nedjma.serradj@univ-alger2.dz

sezinsezer1@hotmail.com

emanshaway@yahoo.com

Emir SON

Derya ŞAHİN

Mustafa ŞAHİN

Yaşar Selçuk ŞENER

Miguel Ángel Valero TEVAR

Emine TOK

Jesús Bermejo TIRADO

Ivo TOPALILOV

Nur Deniz ÜNSAL

Ercan VERİM

Ahmet YARAŞ

Şehrigül YEŞİL

Simone ZAMBRUNO

emirson@windowslive.com

dsahin@uludag.edu.tr

mustafasahin@uludag.edu.tr

s.sener@hbv.edu.tr

yasarselcuksener@gmail.com

MiguelAngel.Valero@uclm.es

emine.tok@ege.edu.tr

dreminetok@gmail.com

jbtirado@hum.uc3m.es

itopalilov@yahoo.com

ndunsal@uludag.edu.tr

ercanverim@sdu.edu.tr

ahmetyaras@hotmail.com

sehrigul@yahoo.com

sehrigul.yesil@isikun.edu.tr

simone.zambruno2@unibo.it

[illegible]

